

Research Paper

A Sociological Explanation of Attitudes Towards Extramarital Relationships from The Perspective of Akers' Social Learning Theory

Akbar Aliverdinia^{1*}, Mohammad Esmail Riahi², Zohreh Jafari Vahid³, Zohreh Nezammahalleh⁴

1. Professor, Department of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

2. Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

3. M.A. in Sociology, Department of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

4. PhD Student, Department of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Received: May 28, 2023

Accepted: July 23, 2023

Available online: September 23, 2023

Keywords:

Social learning, differential association, differential reinforcement, imitation, extramarital relationships

Abstract

In many societies, extra-marital relationships are strongly stigmatized and have become one of the most critical issues among couples. This article aimed to investigate the attitudes of married women toward extramarital relationships, which tries to explain this issue by social learning theory. This study was conducted using the survey method among 80 married women of Babol city which examined their attitudes toward extramarital relationships through a self-administered questionnaire. They were selected by a non-random sampling method (snowball). The findings indicate a significant relationship among three variables (differential association, differential reinforcement, and imitation) from social learning theory with the attitude toward extramarital relationships and all its dimensions. The results of multiple regression analysis show that the independent variable of the reward has the most predictability on the dependent variable. In general, the results confirm the propositions related to the social learning theory and show that the attitude to extramarital relationships increases under the influence of rewards, punishments, and imitation from the media is strengthened and its repeatability increases. According to social learning theory, both overt behavior and cognitive definitions related to extramarital relationships are created with two dimensions of differential reinforcement and imitation, both of which function as discriminative stimuli for the behavior.

Aliverdinia, A., Riahi, M., Jafari vahid, Z., Nezammahalleh, Z. (2023). A Sociological Explanation of Attitudes Towards Extramarital Relationships from The Perspective of Akers' Social Learning Theory. *Journal of Sociology of culture and Art*, 5(3), 62-85.

Corresponding author: Akbar aliverdinia

Address: Department of Social, University of Mazandaran, Mazandaran, Iran

Tell: 01135302652

Email: aliverdinia@umz.ac.ir

Extended Abstract

1-Introduction:

Marriage is commonly understood as a relatively enduring relationship between male and female as husband and wife. It is a bond by which a man and a woman gain the religious, social, and legal recognition to live together. (Yasmin Jahan et al., 2017: 1379). However, maintaining this relatively enduring relationship is not easily possible. There are factors that threaten these relationships, such as extramarital relationships. (Khorambadi et al., 2019: 148; Maner et al., 2009: 178). The extramarital relationship is common in the modern world. And it has become an important problem. It is a phenomenon that is stigmatized, and it is a matter of shame when society gets to know (Rosaline, 2022: 6) in such a way that it is known as the most important cause of divorce in 160 different cultures (Khorambadi et al., 2019: 148). The concept of extramarital relations is difficult to define and it is not possible to provide a universal definition that is agreed upon by all cultures. This concept has changed over the years (Rosalin, 2022: 2). There are many terms for this concept, such as an extramarital affair, Extradyadic partner, Infidelity, and... (Rosalin, 2022: 2).

People have a special understanding of the extramarital concept; Some consider it as having sex outside of marriage and for some it is a kind of emotional relationship without sex (Fathi, 1392: 112). Glass (1985), introduced three different types of extramarital relationships (Glass, 2002:489). according to Glass's definition, an extramarital affair is an emotional, sexual, or romantic involvement that violates an existing relationship's commitment norms (Khorramabadi et al., 2019: 148; Gordon et al., 2008: 432).

Extramarital relationships can have bad effects on the family, children, and society, and disrupt and disturb the health of the society. Therefore, we can categorize extramarital relationships in the form of damages and social issues that are placed in the lower and hidden layers and are considered to be the main causes of divorce and deterioration of married life.

Considering that the continued increase in marital infidelity, especially among women,

threatens the health and safety of societies, the scientific knowledge of the affected women is the first step in eliminating the aforementioned threats. It seems that the necessity of dealing with the topic of the present research is justified, considering the secrecy of marital infidelity and the impact of its negative consequences, in shaking the foundation of the family institution in the long term. Therefore, this research aims to study and explain the social factors affecting the tendency of married women to have extramarital relations according to the variables of Eckers' social learning theory, and to answer these questions, what is the state of the tendency to have extramarital relations of married women in Babol city? And to what extent is the theory of social learning able to explain their tendency towards extramarital relationships?

2- Methods:

The current research has been conducted with the survey method and the data has been collected with the help of a questionnaire. The research population is married women of Babol City. Due to the sensitivity of the issue, 80 married women from Babol City were interviewed as a sample. The sampling method is non-random snowball sampling. Multiple regression analysis was used to analyze the data. To measure the reliability of the variables, the content validity method was used, and Cronbach's alpha coefficient was used to determine the reliability.

In this research, attitudes towards extramarital relationships as a dependent variable and differential reinforcement (with components of informal inhibition, perceived reaction of friends, perceived reward, perceived encouragement of friends), differential association (with normative, behavioral- interactional components), Imitation (with components of media consumption, significant others) are considered as independent variables.

3- Results:

The frequency distribution table shows that the participants have shown a great attitude towards extramarital relationships. Most Women who experienced extramarital relationships had a positive attitude towards this type of relationship. Also, in this research, the results of multiple regression analysis show that the independent variables

(differential association, differential reinforcement, and imitation) together explain 65% of the changes related to the dependent variable (attitude towards extramarital relations) and the remaining 35% belongs to other factors. Meanwhile, the variables of perceived reward (0.296), interactive behaviors (0.232), the perceived reaction of friends (0.224), media consumption (0.222), perceived encouragement of friends (-0.155), normative (0.145), informal deterrence (-0.135), imitation (0.021) respectively had the highest standardized regression coefficients. Beta coefficients show that among the independent variables of the research, the reward variable has the most predictability for the dependent variable. It means rewards have the greatest impact on the dependent variable.

4- Conclusion:

In general, the main components of social learning variables (reward, media consumption, friends' reactions) can explain the changes in the attitude towards extramarital relationships. What can be theoretically explained about the results is that if a person receives a reward for extramarital relationships, he shows more tendency towards this type of relationships and his behavior is strengthened; Many people enter into marital relationships with this ideal of receiving rewards and expect that marriage will provide them with emotional rewards along with the satisfaction of sexual and perhaps spiritual and financial needs.

While the divorce rate shows the opposite of this claim. Of course, if this behavior is rewarded by friends, it will be more effective; This means that the reaction of friends (confirmation or rejection) can affect and strengthen the tendency to extramarital relationships more than strangers. Just as Warr (2002), claims that for criminologists, no individual characteristic is a better predictor of deviant behavior than the number of deviant friends (Warr, 2002: 40; Eckers and Sellers, 2004: 94). On the other hand, seeing this type of behavior in the media, people create their own behavior patterns and imitate them; The results showed that women who use media with extramarital relationship themes to a greater extent have shown a greater amount of positive attitude towards extramarital relationships.

5- Funding

There is no funding support.

6- Authors' contributions

Akbar Aliverdina, the corresponding author of this article is a Professor of Sociology at University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

7- Conflict of interests

The authors declare no conflict of interest

تحلیل جامعه‌شناختی گرایش به روابط فرازنشویی از دیدگاه نظریه یادگیری اجتماعی ایگز

- اکبر علیوردی نیا^{۱*}، محمداسماعیل ریاحی^۲، زهره جعفری وحید^۳، زهره نظام محله^۴
۱. استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
  ۲. دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
  ۳. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران بابلسر، ایران.
  ۴. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسایل اجتماعی ایران، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

چکیده

روابط فرازنشویی در بسیاری از جوامع به شدت در معرض انگ و برچسب‌زنی قرار داشته و به یکی از مسائل مهم و اساسی میان زوج‌ها بدل شده‌است. پژوهش حاضر با هدف بررسی گرایش زنان متأهل به روابط فرازنشویی صورت پذیرفته‌است که می‌کوشد در پرتو نظریه یادگیری اجتماعی ایگز، این مساله اجتماعی را تبیین کند. این مطالعه با استفاده از روش پیمایش در میان ۸۰ نفر از زنان متأهل شهر بابل که بر اساس شیوه نمونه‌گیری غیرتصادفی از نوع گلوله برفی انتخاب شده‌اند، انجام شده‌است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بین متغیرهای تقویت افتراقی و تقلید و گرایش به روابط فرازنشویی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که از میان متغیرهای مستقل، متغیر پاداش تصویری بیشترین پیش‌بینی‌پذیری را بر متغیروابسته یعنی گرایش به روابط فرازنشویی دارد. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که گرایش به روابط فرازنشویی تحت تاثیر «پاداش‌ها»، «عکس العمل‌ها» و «تقلید از رسانه‌ها»، تقویت‌شده و تکرارپذیری‌اش بالا می‌رود. در واقع، روابط فرازنشویی تابعی است مثبت و مستقیم از تقویت افتراقی و تقلید که هر دو به عنوان محرک‌های متمایزکننده رفتار عمل می‌کنند.

تاریخ دریافت: ۷ خرداد ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۱ مرداد ۱۴۰۲

انتشار آنلاین: ۱ مهر ۱۴۰۲

واژه‌های کلیدی:

یادگیری اجتماعی ایگز، پیوند افتراقی، تقویت افتراقی، تقلید، گرایش به روابط فرازنشویی

استناد: علیوردی نیا، اکبر، ریاحی، محمداسماعیل، جعفری وحید، زهره و نظام محله، زهره. (۱۴۰۲). تحلیل جامعه‌شناختی گرایش به روابط فرازنشویی از دیدگاه نظریه یادگیری اجتماعی ایگز. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵(۳)، ۶۲-۸۵.

* نویسنده مسئول: اکبر علیوردی نیا

نشانی: ایران، مازندران، دانشگاه مازندران، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، گروه علوم اجتماعی

تلفن: ۰۱۱۳۵۳۰۲۶۵۲

پست الکترونیکی: aliverdinia@umz.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

ازدواج معمولاً به عنوان یک رابطه نسبتاً پایدار میان زن و مرد شناخته می‌شود؛ پیوندی که به وسیله آن، زن و مرد، به نوعی رسمیت از جانب دین، اجتماع و قانون برای زندگی مشترک دست می‌یابند (باسمین جهان و همکاران، ۲۰۱۷: ۱۳۷۹). این شکل از زندگی مشترک، اغلب به عنوان نوع ایده‌آل از زناشویی در نظر گرفته می‌شود که انواع دیگر (قبل از ازدواج^۱، خارج از ازدواج^۲) با آن مقایسه می‌شوند (اسکلز^۳ و همکاران، ۲۰۲۳: ۱). همانطور که از تعریف برمی‌آید از ویژگی‌هایی که می‌توان برای این نوع ایده‌آل زناشویی برشمرد، پیوند نسبتاً پایدار است در حالی که مطالعات نشان داده‌اند که حفظ این روابط نسبتاً پایدار به راحتی امکان‌پذیر نیست حتی برای افراد متعهد و درگیر روابط عاشقانه (خرم‌آبادی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۴۸؛ مَنر^۴ و همکاران، ۲۰۰۹: ۱۷۸). عواملی هستند که این روابط نسبتاً پایدار زناشویی را تهدید می‌کنند که از میان آنها، روابط فرازناشویی (خارج از ازدواج)^۵ بیش از پیش مورد توجه محققان است؛ چرا که این شکل از روابط در دنیای مدرن بیش از پیش رواج یافته (روزالین^۶، ۲۰۲۲: ۶) به گونه‌ای که به عنوان مهم‌ترین عامل طلاق در ۱۶۰ فرهنگ مختلف شناخته شده است (خرم‌آبادی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۴۸) و با وجود رواج آن باز هم پدیده‌ای است که مورد انگ‌زنی قرار می‌گیرد و وقتی جامعه با آن روبه‌رو شود مایه شرمساری خواهد بود (روزالین، ۲۰۲۲: ۶).

به لحاظ مفهومی تعریف روابط فرازناشویی دشوار است بدین سبب که هیچ معیار روشنی را نمی‌توان برایش یافت که مورد توافق همه فرهنگ‌ها و جهانی باشد. از طرفی این مفهوم در طول زمان نیز دستخوش تغییر می‌شود (روزالین، ۲۰۲۲: ۲). اصطلاحات بسیاری برای این مفهوم وجود دارد، از جمله مهم‌ترین‌شان: روابط فرازناشویی، داشتن شریک جنسی خارج از ازدواج^۷، خیانت (بی وفایی)^۸ و ... هستند (همان: ۲). بسیاری از این اصطلاحات غالباً زیر مجموعه و مترادف یکدیگر در نظر گرفته می‌شوند در حالی که ما می‌توانیم مفهوم فرازناشویی را در راس همه این مفاهیم قرار دهیم چرا که همه آنها نوعی از روابط هستند که خارج از ازدواج اتفاق افتاده و با نوعی پنهان‌کاری همراه‌اند.

افراد درک خاصی از مفهوم فرازناشویی دارند؛ برخی آن را داشتن رابطه جنسی خارج از ازدواج در نظر می‌گیرند و برای برخی نیز نوعی رابطه عاطفی بدون رابطه جنسی (فتحی، ۱۳۹۲: ۱۱۲). گلس^۹ (۱۹۸۵)، در یک طبقه‌بندی سه نوع متفاوت از روابط فرازناشویی را معرفی کرد: ۱. روابط فرازناشویی «عمدتاً جنسی»^{۱۰} که به هرگونه روابط و صمیمیت جنسی (از بوسیدن تا تعامل جنسی) بدون دخالت عاطفی معنی‌دار اشاره دارد؛ ۲. روابط فرازناشویی «عمدتاً عاطفی»^{۱۱}، که به معنی روابط و درگیری در یک دلبستگی عاطفی متوسط تا عمیق با صمیمیت فیزیکی ناچیزی است؛ ۳. روابط فرازناشویی از «نوع ترکیبی» که به ترکیبی از روابط جنسی و عاطفی می‌گویند (گلس، ۲۰۰۲: ۴۸۹). بنابراین طبق تعریف گلس روابط فرازناشویی، یک درگیری عاطفی، جنسی یا عاشقانه است که هنجارهای تعهد موجود در رابطه را نقض می‌کند (خرم‌آبادی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۴۸؛ گوردون و همکاران، ۲۰۰۸: ۴۳۲). طبق نظر فیر (۱۹۷۸) نیز روابط فرازناشویی، اوقات فراغتی است که فرد در یک نوع خاص با اعضای غیر از خانواده

- 1 pre-marital
- 2 extramarital
- 3 Scelza, B. A
- 4 manner
- 5 extramarital affairs
- 6 Rosaline, S.
- 7 extradyadic partner
- 8 infidelity
- 9 Shirley P. Glass
- 10 primarily sexual
- 11 primarily emotional

می‌گذراند (فیر^۱، ۱۹۷۸: ۴۶). در مجموع روابط فرازنشویی به طیف گسترده‌ای از روابط خارج از ازدواج سنتی گفته می‌شود و همه تعاریف و اصطلاحات به زوج‌هایی اشاره دارند که تعهد خود را به وسیله ازدواج به رسمیت می‌شناسند و یا به عنوان زوج در جوار هم زندگی می‌کنند (تامپسون^۲، ۱۹۸۳: ۳-۲). به طور کلی، بسیاری از محققان تعریفی مشابه تعریف گلس(۲۰۰۲) از روابط فرازنشویی را پذیرفته‌اند که می‌توان آن را در روابط خارج از ازدواج شامل خیانت(جسمی، عاطفی، روانی) فردی متاهل خلاصه کرد.

روابط فرازنشویی می‌تواند بر خانواده، فرزندان و جامعه اثرات سوء و غیرقابل جبرانی بگذارد و سلامت جامعه را دچار اختلال و آشفتگی کند. بنابراین روابط فرازنشویی را می‌توانیم در قالب آسیب‌ها و مسائل اجتماعی‌ای دسته‌بندی کنیم که در لایه‌های زیرین و پنهان قرار گرفته است و از علل اصلی طلاق و زوال زندگی زناشویی به شمار می‌آید. همانطور که شماری از تحقیقات نشان داده‌اند، افراد مطلقه، اغلب روابط فرازنشویی را به عنوان دلیلی برای طلاق ذکر کرده‌اند(کلیک^۳ و پیرسون^۴، ۱۹۸۵؛ جانوس^۵، ۱۹۹۳؛ اسوینی^۶ و هورویتز^۷، ۲۰۰۱؛ به نقل از آلن و اتکینز^۸، ۲۰۱۲). علاوه بر این مشکلات طلاق و ازهم‌پروپاشیدن زندگی زناشویی، حس انتقام‌گیری، آسیب‌های روحی فرزندان از پیامدهای روابط فرازنشویی محسوب می‌شود(مومنی جاوید و شعاع کاظمی، ۱۳۹۷: ۹). تحقیقات دیگر نشان داده‌اند که روابط خارج از حیطه زناشویی موجب ضربه شدید احساسی به طرفین می‌شود و باعث بروز نشانه‌هایی شبیه اختلال استرس پس از سانحه^۹، افسردگی، خشم، ناامیدی، کاهش اعتمادبه‌نفس، بی‌اعتمادی، مشکلات هیجانی و احساس بی‌ارزشی در همسری که از بی‌وفایی آسیب دیده‌است، می‌شود (اومارزو^{۱۰}، ۲۰۱۲).

علی‌رغم آن که عقاید و رفتارهای افراد مختلف، نسبت به خیانت زناشویی و پیامدهای آن منفی است ولی روابط خارج از حیطه زناشویی^{۱۱} هم برای زنان و هم برای مردان اتفاق می‌افتد و نرخ وقوع آن بر اساس نمونه‌گیری و تعریفش، متفاوت است. بر اساس تحقیق آلن و بوکام^{۱۲} (۲۰۰۴) به طور تقریبی ۱۲ تا ۷۵ درصد افراد متاهل حداقل یک بار با خیانت زناشویی مواجه شده‌اند. تجزیه و تحلیل دقیق داده‌ها از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۶ در جامعه آمریکا نشان می‌دهد که تغییرات شگرفی در میزان این پدیده رخ داده‌است، به طوری که میزان خیانت زناشویی مردان از ۲۰ درصد در سال ۱۹۹۱ به ۹۰ درصد در سال ۲۰۰۶، و میزان خیانت زناشویی زنان از ۵ درصد در سال ۱۹۹۱ به ۱۵ درصد در سال ۲۰۰۶ افزایش یافته‌است (بارکر^{۱۳}، ۲۰۱۱؛ آکورد^{۱۴}، ۲۰۱۸: ۶۳).

تحقیقات انجام شده توسط برخی موسسات خارجی نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر فراوانی زنان خیانتکار نسبت به قبل بیشتر شده‌است (شرف‌الدین و صالحی زاده، ۱۳۹۵: ۱۲۱). آمار رسمی در رابطه با نرخ روابط فرازنشویی در کشورهای آسیایی و آفریقایی گزارش نشده‌است. این گونه موارد به ویژه در خاورمیانه جزو تابوهای اجتماعی و واقعیت‌های نادیده انگاشته و پوشیده‌شده

- 1 Fair, R. C.
- 2 Thompson, A. P.
- 3 Cleek, M. G.
- 4 Pearson, T. A.
- 5 Janus, S. S.
- 6 Sweeney, M. M.
- 7 Horwitz, A. V.
- 8 Allen & Atkins
- 9 Post Traumatic Stress Disorders
- 10 Omarzu
- 11 Extra Marital Involvement
- 12 Allen & Baucom
- 13 Barker
- 14 Akorede, S. N.

قرار می‌گیرد. بر اساس پژوهش کاوه (۱۳۸۷) از ۲۰۰ نفر زن، ۴۸ درصد از آنان بیان کرده‌اند که همسرشان به آنها خیانت کرده‌است و ۲۸ درصد از مردان مراجعه‌کننده نیز عنوان کرده‌اند که رابطه با غیر از همسر را در دوران ازدواج تجربه کرده‌اند. هنوز هیچ آماری درباره میزان شیوع خیانت زناشویی در کشور منتشر نشده‌است، اما بعضی تحقیقات به این پدیده اشاره داشته‌اند. به عنوان مثال بیشترین آمار قتل‌های خانوادگی که ۳۰ درصد است، به زانی مربوط می‌شود که به خاطر روابط نامشروع و سوءظن توسط همسران خود به قتل رسیده‌اند. از سوی دیگر ۲۲ درصد از قتل‌های خانوادگی مربوط به قتل مردان توسط همسران است که در ۴۰ درصد، زنان با همدستی معشوق خود، شوهرانشان را به قتل رسانده‌اند (کلهر، ۱۳۸۶؛ به نقل از فتحی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۰؛ مایلی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۲). نتایج تحقیق دیگر که در ۱۵ استان کشور انجام شده نشان می‌دهد که خیانت علت ۶۷ درصد قتل مردان از سوی همسرانشان بوده و ۳۳ درصد مردان هم با واکنش در برابر خشونت، حمله ناگهانی و تهدید از سوی همسر روبرو بوده‌اند (شفیع آبادی، ۱۳۹۰: ۱). مهدوی و همکاران (۱۴۰۰) نیز در یک مطالعه پدیدارشناختی، خیانت را به خودی خود چندمعنایی دانسته و این مفهوم را با توجه به معنای خاصی که زنان به آن می‌دهند تعریف کرده‌اند؛ مثلاً عده‌ای ارتباط با جنس مخالف بیرون از چارچوب زناشویی، برخی رفتارهای غیراخلاقی را خیانت و گاهی اوقات دروغ گفتن به طرف مقابل را خیانت به حساب می‌آورند، اما اکثریت قریب به اتفاق زنان با الگوی زیست جهان سنتی رابطه داشتن خارج از چارچوب زناشویی را خیانت تعریف می‌کنند (مهدوی و همکاران، ۱۴۰۰: ۸).

با توجه به اینکه ادامه افزایش خیانت‌های زناشویی خصوصاً در جنس زنان، سلامت و امنیت جوامع را تهدید می‌کند، شناخت علمی زنان آسیب‌دیده، اولین گام در رفع تهدیدهای مذکور است. به نظر می‌رسد ضرورت پرداختن به موضوع پژوهش حاضر، با توجه به پنهانی بودن خیانت زناشویی و تاثیر پیامدهای منفی حاصل از آن، در متزلزل کردن بنیان نهاد خانواده در دراز مدت، توجیه‌پذیر باشد. لذا، این پژوهش قصد دارد عوامل اجتماعی موثر بر گرایش به روابط فرازناشویی زنان متأهل را مطابق متغیرهای نظریه یادگیری اجتماعی ایگز، مطالعه و تبیین کند و به این پرسش‌ها پاسخ دهد که وضعیت گرایش^۱ به روابط فرازناشویی زنان متأهل شهرستان بابل به چه میزان است؟ و نظریه یادگیری اجتماعی تا چه اندازه قادر به تبیین گرایش آنان به روابط فرازناشویی است؟

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱: پیشینه تجربی

بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در مورد خیانت زناشویی نشان‌دهنده این امر است که با وجود حساسیت‌های قابل توجه فرهنگی، محققان در سال‌های اخیر توانسته‌اند بر این تابوی فرهنگی فائق آیند و به آن بپردازند؛ لذا از سال ۱۳۹۴ بر میزان و گستردگی این پژوهش‌ها افزوده شده است. پیشینه تجربی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که از نظر آکادمیک، رویکردهای مختلفی اعم از پزشکی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و جرم‌شناختی برای تبیین روابط فرازناشویی به کار گرفته شده اما رویکرد غالب چه در بخش داخلی و چه خارجی دیدگاه‌های روان‌شناختی و پزشکی بوده که در پژوهش‌هایی نظیر باقری و همکاران (۱۳۹۹)، شیروانی و همکاران (۱۳۹۹)، زارع و همکاران (۱۳۹۸)، فلاح و همکاران (۱۳۹۸)، خرم آبادی (۱۳۹۷)، نجارزاده طبقه (۱۳۹۷)، شاه حیدری (۱۳۹۶)، شجاعی و همکاران (۱۳۹۱)، فتحی و همکاران (۱۳۹۲)، شریفی و همکاران (۱۳۹۱)، سمسار دهاجی و همکاران^۲ (۲۰۲۰)، سعید ملک عسگر و همکاران^۳ (۲۰۲۰)، روزالین و همکاران (۲۰۲۲) مشهود است. به لحاظ روش‌شناختی عمده این

1 attitude

2 Semsar-e Dehaji

3 Saade Malekasgar

پژوهش‌ها به صورت کمی انجام شده‌اند در حالی که پژوهش‌هایی با رویکرد جامعه‌شناختی و بعضاً روان‌شناختی سهم مطالعات کیفی‌شان از نوع مصاحبه‌های عمیق نسبت به پژوهش‌های کمی بیشتر است که مطالعات احمدی اردکانی و همکاران (۱۴۰۰)، کنعانی و همکاران (۱۴۰۰)، امانی و همکاران (۱۳۹۸)، کمالی و همکاران (۱۳۹۷)، شرف‌الدین و همکاران (۱۳۹۵)، ونا^۱ و همکاران (۲۰۱۷)، ون هوف^۲ (۲۰۱۷)، جیفری^۳ و همکاران (۲۰۱۴)، کارتر^۴ (۲۰۱۲) نمونه‌هایی از این دست پژوهش‌های کیفی هستند.

اگرچه جامعه‌شناسانی همچون گیدنز نظریاتی در مورد ویژگی عشق در دنیای مدرن داشته‌اند، به طور کلی توجه چندانی به مباحث خیانت‌های زناشویی نشده‌است. با همه این اوصاف، در نبود رویکردهای نظری، تحقیقات با رویکردهای کیفی نوعی توصیف فربه و نه نظریه‌پردازی را در پیش گرفته‌اند. زمانی که بیشتر پژوهش‌ها با رویکرد روان‌شناختی و پزشکی انجام شده باشند، نتایج هم معطوف به متغیرهای فردی خواهد بود. در تعداد قابل توجهی از مطالعات خارجی و داخلی مانند کیانی پور و همکاران (۱۳۹۶)، فتحی و همکاران (۱۳۹۲)، کن^۵ و همکاران (۲۰۰۱)، جیفری و همکاران (۲۰۱۴)، کارتر (۲۰۱۲)، اتکینز^۶ و همکاران (۲۰۰۱) محقق به متغیرهای فردی در ایجاد و تسریع خیانت‌های زناشویی توجه به سزایی داشته‌است. این تحقیقات مشکلات و اختلالات فردی را در خیانت‌های زناشویی موثر دانسته و آن را نوعی بیماری تلقی کرده‌اند. با این حال پژوهش‌هایی هم هستند که با رویکرد جامعه‌شناسی به موضوع روابط فرازناشویی پرداخته باشند. اما در آن‌ها عوامل درونزای اجتماعی و فرهنگی مورد غفلت واقع شده‌است. مطالعات قدیری (۱۳۹۷)، صحت (۱۳۹۷)، شاه‌حیدری (۱۳۹۶)، فتحی و همکاران (۱۳۹۲) از جمله این معدود تحقیقات داخلی با رویکردهای جامعه‌شناختی هستند که به رسانه‌های جمعی و تأثیرات آن بر خیانت‌های زناشویی پرداخته‌اند و بدین لحاظ از عوامل درون‌زای اجتماعی و فرهنگی غافل شده‌اند. در این زمینه می‌توان به پژوهش‌های خارجی‌ای نظیر مارتینز^۷ و همکاران (۲۰۱۵)، رایت^۸ (۲۰۱۳)، وایتی^۹ (۲۰۰۳) نیز اشاره کرد.

پدیده روابط فرازناشویی و گرایش به آن را می‌توان در قالب یک انحراف و مساله اجتماعی مورد مطالعه قرار داد که از طریق فرایند یادگیری در جریان جامعه‌پذیری آموخته می‌شود. هم‌نشینی با کسانی که دارای روابط فرازناشویی‌اند، دارا بودن نگرش مثبت نسبت به انجام این عمل، تقلید از دیگران مهمی که دست به خیانت زناشویی زده‌اند و تقویت و پاداش این رفتار در محیط می‌تواند از جمله عوامل تعیین‌کننده و با اهمیت در گرایش افراد به سمت انجام روابط فرازناشویی باشد. در نتیجه نظریه یادگیری اجتماعی ایگرز در تبیین مساله خیانت زناشویی به عنوان یک انحراف اجتماعی دارای اهمیت بررسی است. تحقیقات مختلفی مانند قدیری (۱۳۹۷)، اجتهادی و واحدی (۱۳۹۶)، فتحی و همکاران (۱۳۹۲) تأثیر دوستان در رفتارهای خیانت‌آمیز زناشویی نشان داده‌اند. قدیری (۱۳۹۷) در تحقیق خود نشان داده‌است «پیوند افتراقی با دوستان» از دلایل محیطی و اجتماعی روابط فرازناشویی است. پژوهش‌های علی‌تبار و همکاران (۱۳۹۳)، ون هوف (۲۰۱۷)، کن و همکاران (۲۰۱۴)، رایت (۲۰۱۳)، گلس و همکاران (۱۹۹۲) بر تأثیر نگرش و تعریف از خیانت زناشویی تأکید داشته‌اند. ون هوف (۲۰۱۷) نشان می‌دهد که روابط زناشویی در گفتمان «تخصص» در رابطه جنسی بازتعریف شده‌است. در چنین شرایطی خیانت به عنوان یک تهدید همیشگی در روابط زوجین قرار می‌گیرد. چرا که در چنین نگرشی به روابط زناشویی، رابطه زمانی ادامه پیدا می‌کند که نیازهای جنسی به طور تمام

- 1 Kwena
- 2 Jenny Van Hooff
- 3 Jeanfreau
- 4 Carter
- 5 Cann
- 6 Atkinz
- 7 Martins
- 8 Wright
- 9 Whitty

و کمال برطرف شود. راییت (۲۰۱۳) بر روی نگرش و تعریف مثبت از روابط زناشویی و تاثیر آن بر روی پورنوگرافی اینترنتی تاکید می‌کند. نتایج تحقیق سندرز و ادوارد (۱۹۸۴) حاکی از آن است که روابط خارج از ازدواج زوجین در ارتباط با نگرش آن‌ها به روابط فرازناشویی و «مجاز» دانستن آن در شرایط مختلف قرار می‌گیرد. بعد تقلید به الگوبرداری یک رفتار بعد از مشاهده مستقیم یا غیر مستقیم آن رفتار (مثلا در رسانه‌ها) اشاره دارد (باندورا، ۱۹۷۷؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۳: ۳۳). تحقیقات مختلفی نظیر قدیری (۱۳۹۷)، کرمانیها (۱۳۹۳)، فتحی و همکاران (۱۳۹۲) و راییت (۲۰۱۳) اهمیت رسانه را در خیانت در روابط زناشویی نشان داده‌اند. قدیری (۱۳۹۷) در تحقیق خود «تاثیرپذیری از رسانه‌های برون مرزی و فرهنگ فساد» این رسانه‌ها را یکی از دلایل افزایش روابط فرازناشویی در شهر قزوین بر می‌شمرد. کرمانی‌ها (۱۳۹۳) نشان می‌دهد که «استفاده از برنامه‌های سرگرمی تلویزیون، برنامه‌های سرگرمی رادیو و برنامه‌های رادیو خارجی» ۸۸ درصد از نگرش جوانان را به خیانت در رابطه زناشویی رو تبیین می‌کند. نتایج تحقیق راییت (۲۰۱۳) حاکی از این است که زنانی که اعتماد بیشتری به رسانه‌های جمعی دارند و وقت بیشتری در آن صرف می‌کنند نگرش مثبتی به خیانت زناشویی دارند.

۲-۲: ملاحظات نظری

چهارچوب نظری این پژوهش مبتنی بر نظریه یادگیری اجتماعی^۱ ایگز^۲ است. نظریه «یادگیری اجتماعی» بر چگونگی تاثیرات اجتماعی (خانواده، مذهب، سیاست و صنعت) بر شکل‌گیری رفتار افراد در طول زمان تمرکز دارد (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۶). برای نخستین بار رونالد ایگز در سال ۱۹۶۶ این نظریه را به عنوان یکی از شاخه‌های جدید یادگیری مطرح و مفاهیم پیوند افتراقی را با عناصر روانشناختی نظریه یادگیری همراه کرد (حسینی‌نثار و فیوضات، ۱۳۹۰: ۹۵). درواقع ایگز نظریه «یادگیری اجتماعی» را به عنوان پیوستی بر تئوری پیوند افتراقی^۳ ساترلند^۴ برای توضیح عملکردهایی که نقض هنجارهای اجتماعی هستند، توسعه داد (ایگز، ۲۰۰۰). و به همراه رابرت برگس^۵ موافق بود که نظریه ساترلند پربارترین مکان برای کشف پیامدهای روانشناسی رفتاری در جامعه‌شناسی است (ایگز، ۲۰۱۱: ۷۵۴).

در میان نظریه‌های نشأت گرفته از افکار ساترلند، نظریه ایگز بیش از همه از نظر تجربی مورد توجه قرار گرفت. ایگز این مهم را انجام داد تا نشان دهد رفتارهایی که تقویت‌های مثبت را بیش از تقویت‌های منفی، و مجازات‌های منفی کمتر از مجازات‌های مثبت دریافت می‌کنند، تکرار خواهند شد (وینفری، ۱۳۸۸: ۲۶۷). او بر این مدعا بود که «یادگیری اجتماعی» از جمله نظریه‌هایی است که فقط به علل «مثبت جرم» مربوط می‌شود و توضیح می‌دهد که چرا مردم مرتکب جرم و بزهکاری می‌شوند (ایگز، ۲۰۱۱: ۷۶۱-۷۶۲). نظریه او از جمله نظریه‌های فرایندی‌ست، چرا که این نظریه به دنبال چگونگی مجرم شدن افراد است نه به مانند دانشمندان چپ‌گرا، که به دنبال روشن کردن این مطلب بودند که چگونه سرمایه داری و نابرابری طبقاتی علل اصلی جرم هستند (لیلی^۶ و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۰۸). ایگز و برگس (۱۹۶۶) در پاسخ انتقادات به نظریه پیوند افتراقی ساترلند، نسخه بازتنظیم شده خودشان از این نظریه یعنی تقویت پیوند افتراقی^۷ را ارائه دادند (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۶) آنها در این راه نظریه پیوند افتراقی ساترلند را با نظریه تقویت (شرطی‌سازی عامل^۸) از روان‌شناسی رفتاری (اسکینر) ادغام کردند (ایگز، جنسن^۹، ۲۰۰۷: ۱). این نظریه از آن زمان تا به حال به معیاری برای آزمون‌های تجربی بزرگ و یکی از قابل

¹ social learning theory

² Ronald L. Akers

³ differential association

⁴ Sutherland

⁵ Robert Burgess

⁶ Lilly

⁷ differential association- reinforcement

⁸ operant conditioning theory

⁹ Jensen

آزمون‌ترین تئوری‌های معاصر جرم و انحرافات بدل شده‌است (ایکرز و سلرز^۱، ۲۰۰۴: ۸۵؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۳). دلیل این امر نیز وجود چهار مولفه برای آزمون‌پذیری است که موجبات سهولت این کار را فراهم کرده‌است. اما این چهار مولفه از کجا نشأت گرفته‌اند؟ ساترلند در نظریه خود اینگونه بیان داشت که همه مکانیسم‌های یادگیری در رفتار مجرمانه دخیل هستند. با این حال پا را از این فراتر نگذاشته و توضیح نداد که مکانیسم‌های یادگیری چیستند. این مکانیسم‌ها توسط برگس و ایکرز در نظریه «تقویت-پیوندافتراقی» مشخص شد. آنان، با حفظ اصول پیوندافتراقی ساترلند، با افزودن مفاهیمی از روانشناسی رفتاری، آن را مجدد فرموله‌بندی کردند. متعاقباً ایکرز این نظریه را با مولفه‌های نظری‌ای که ساخته بود بسط داد و مفاهیم مرکزی آن را به آزمون تجربی گذاشت. پس از اصلاحات انجام شده نام نظریه را به «یادگیری اجتماعی» تغییر داد و آن را برای رفتارهای مجرمانه، بزهکارانه و انحرافی به کار برد (ایکرز، ۲۰۱۲: ۶۲). بنابراین مفاهیم «پیوندافتراقی» و «تعاریف^۲» از نظریه ساترلند حفظ شد و به آن مفاهیمی مانند تقویت‌افتراقی^۳، شرطی‌سازی کلاسیک یا پاسخ‌گو^۴ (شرطی‌سازی رفتار واکنش‌غیرارادی)^۵، «محرک‌های تبعیض‌آمیز^۶، برنامه‌های تقویت^۷ و سایر اصول اصلاح رفتار افزوده شد (ایکرز، ۲۰۱۲: ۶۳).

در واقع ساترلند در نظریه خود ۹ گزاره را ارائه کرد و برگس و ایکرز با اقتباس از این گزاره‌ها بر اصل ششم پایبند شدند؛ که فرد به دلیل بیشتر بودن تعاریف مطلوب برای نقض قانون نسبت به تعاریف نامطلوب بزهکار می‌شود یعنی همان «پیوند افتراقی» (جنینگز^۸ و ایکرز، ۲۰۱۱: ۱۰۶-۱۰۷). پیوند افتراقی یا تأثیر کسانی که فرد به طور مکرر با آنها ارتباط دارد مفهوم محوری در نظریه «یادگیری اجتماعی» است (چمپل^۹ و پیکرو^{۱۰}، ۲۰۱۳: ۹۳). ایکرز به دلیل انتقاداتی که بر کارش وارد شد بعدها دست به اصلاحات نظری زد و از گزاره‌های ساترلند دور شد. در این راستا، او ترجیح داد نظریه «یادگیری اجتماعی» را آنطور که امروزه شناخته و درک می‌شود (جنینگز و ایکرز، ۲۰۱۱: ۱۰۸)، با توجه به چهار عنصر کلیدی پیوند افتراقی و تعاریف (از نظریه ی ساترلند) و تقویت افتراقی و تقلید^{۱۱} (از نظریه یادگیری علوم رفتاری) (ایکرز، ۲۰۱۰: ۴۸) بیان کند. بنابراین متغیرهای اصلی نظریه یادگیری اجتماعی عبارت است از: ۱. پیوند افتراقی؛ ۲. تعاریف؛ ۳. تقویت‌افتراقی؛ ۴. تقلید.

۱- پیوند افتراقی

«یادگیری اجتماعی» ابتدا در یک فرآیند پیوند افتراقی رخ می‌دهد. پیوند افتراقی در این نوع نظریه نقش کلیدی بازی می‌کند (علیوردی‌نیا، ۱۳۹۲: ۸۶)، چرا که جرم و انحراف از نظر ایکرز رفتاری آموخته شده از طریق تعامل اجتماعی با دیگران است (لیلی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۱۰). بنابراین این مفهوم بر اهمیت تعاملات افراد با دیگران در گروه همالان خود مانند همسایه‌ها، کلیسا، معلمان، مدرسه، قانون، شخصت‌های مقتدر و همچنین گروه‌های مجازی مانند گروه‌هایی که از طریق رسانه‌های جمعی، اینترنت، تلفن همراه و ... ایجاد می‌شوند، متمرکز است (جنینگز و ایکرز، ۲۰۱۱: ۱۰۹). به عبارت دیگر پیوند افتراقی به فرایندی اشاره دارد که در آن فرد در معرض تعاریف هنجاری مطلوب یا نامطلوب برای رفتار غیرقانونی یا قانون مدار قرار می‌گیرد (ایکرز، ۲۰۱۲: ۶۴). پیوند افتراقی دارای دو بُعد هنجاری و تعاملی است (لیلی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۱۰). بعد تعاملی عبارت است از ارتباط و

¹ Christine S. Sellers

² definitions

³ differential reinforcement

⁴ classical or "respondent" conditioning

⁵ The conditioning of involuntary reflex behavior

⁶ discriminative stimuli

⁷ schedules of reinforcement

⁸ Jennings

⁹ Chappell, Allison T.

¹⁰ Alex R. Piquero

¹¹ imitation

تعامل مستقیم با دیگرانی که درگیر انواع خاصی از رفتار هستند و همچنین ارتباط و همذات‌پنداری غیرمستقیم با گروه‌های مرجع دورتر. بعد هنجاری، الگوهای مختلف هنجارها و ارزش‌هایی است که فرد از طریق این پیوند در معرض آن قرار می‌گیرد (ایکرز، ۲۰۱۲: ۶۴). به اعتقاد ایکرز، خانواده و دوستان مهم‌ترین منابع پیوند افتراقی هستند ولی گروه‌های ثانویه از قبیل: رسانه‌های جمعی، اینترنت و گروه‌های مجازی نیز به فرایند یادگیری کمک می‌نمایند (وار،^۱ ۲۰۰۳؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۳: ۳۲). پیوند افتراقی مفهومی است که باعث شکل‌گیری تصمیمات عقلانی در ارتباط و کنش متقابل با همالان منحرف می‌گردد. در این میان کیفیت ارتباطات فرد با افراد کجرو در گروه‌های مرجع با ابعادی چون فراوانی ارتباط (تعداد افراد خیانتکاری که فرد با آن‌ها در ارتباط است)، استمرار زمانی (میزان زمانی که فرد با افراد خیانتکار می‌گذراند)، تقدم این ارتباط (اشاره به تاثیر رابطه با افراد خیانتکار دارد) و در نهایت شدت، که به ارزیابی اهمیت فرد منحرف و میزان نزدیکی با وی اشاره دارد تعیین می‌شود (وریل،^۲ ۲۰۰۵: ۳۵؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۲۳).

۲- تعاریف و محرک افتراقی^۳

برای نظریه یادگیری اجتماعی، تعاریف عامل کلیدی در محرک رفتار مجرمانه هستند. افراد مجموعه‌ای از انگیزه‌ها و سائقه‌ها^۴ نیستند که بدون فکر به دنبال رضایت از هر وسیله‌ای که در دسترس است باشند. در عوض، تا حد زیادی بر اساس شناخت-اینکه چگونه موقعیت‌ها را تعریف می‌کنند و چه عملی را تحت شرایط خاص، مورد نیاز یا مجاز می‌دانند- عمل می‌کنند (لیلی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۱۱). ایکرز^۵ و سلرز^۶ در کتاب خود، «تعاریف» را اینگونه شرح می‌دهند: تعاریف، نگرش‌ها یا معانی خود فرد هستند که به رفتار معینی نسبت می‌دهد؛ یعنی جهت‌گیری‌ها، معقول‌سازی‌ها^۷، تعاریف موقعیت^۸ و سایر نگرش‌های ارزشی و اخلاقی‌ای هستند که ارتکاب یک عمل را درست یا نادرست، خوب یا بد، مطلوب یا نامطلوب، موجه یا ناموجه تعریف می‌کنند (ایکرز و سلرز، ۲۰۰۴: ۸۶). بنابراین، تعاریف نگرش‌هایی است درباره رفتاری خاص که به وسیله فرایند پیوند افتراقی، تقلید و کنش متقابل یاد گرفته می‌شوند و موقعیتی را به عنوان فرصت یا فقدان فرصت برای اعمال مجرمانه فراهم می‌کنند (علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۳). این مفهوم اشاره به عقاید فرد نسبت به رفتارهای انحرافی دارد (ایکرز، ۱۹۸۸: ۵۴؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۲۳).

بنابه گفته ایکرز، تعاریف به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند: الف) عمومی در مقابل خاص^۹؛ ب) منفی، مثبت و خنثی^{۱۰} (سوزت کوت، ۲۰۰۲: ۱۴۱-۱۴۳). تعاریف عام شامل اعتقادات مذهبی، اخلاقی و سایر ارزش‌ها و هنجارهای مرسوم است که برای رفتارهای سازگار مطلوب و برای ارتکاب هر یک از اعمال انحرافی و مجرمانه نامطلوب به شمار می‌رود (ایکرز و سلرز، ۲۰۰۴: ۸۶؛ ایکرز، ۲۰۱۰: ۷۸). بدین معنا، تعاریف عام تعاریفی هستند که براساس دین‌داری، اخلاق و ارزش‌های رسمی بنا می‌شوند (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۷) مانند ارزش‌های دینی در مورد حق و باطل، صداقت بهترین عمل است، با هر کسی می‌بایست مانند خودش رفتار کرد (لیلی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۱۱). تعاریف خاص، فرد را به سوی اعمال خاص سوق می‌دهد و اعمال خاصی را اشتباه (مثلاً کشتن یک نفر) و سایر اعمال را مجاز (مثلاً سرقت رایانه شخصی) تعریف می‌کند (سوزت کوت^{۱۱}، ۲۰۰۲: ۱۴۱-۱۴۳).

1 Warr, M.

2 Verrill, S.

3 discriminative stimuli

4 driven

5 Ronald L. Akers

6 Christine S. Sellers

7 rationalizations

8 definitions of the situation

9 general vs. specific

10 neutralizing

11 Cote, Suzette.

۱۴۳؛ ایکرز، ۲۰۱۲: ۶۵؛ لیلی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۱۱). می‌توان اینگونه گفت که تعاریف خاص به نگرش‌های سهل یا سخت‌گیر فرد نسبت به رفتار خاص اشاره دارد و تعاریفی شخصی هستند که فرد را برای ارتکاب یا دوری از مشارکت در اعمال مجرمانه توجیه می‌کنند (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۷). مثلاً، ممکن است فرد احساس کند که داشتن رابطه جنسی قبل از ازدواج از نظر اخلاقی اشتباه است و تصمیم به پرهیز از این رفتار می‌گیرد، در حالی که هیچ اشکالی در کشیدن ماری جوانا در ایوان نمی‌بیند (لیلی و همکاران، ۲۰۱۹). «یادگیری اجتماعی» بین تعاریف مثبت، منفی و خنثی تمایز قائل می‌شود. تعاریف مثبت رفتار غیرقانونی را مطلوب، قابل پذیرش و مجاز می‌دانند. تعاریف منفی رفتار غیرقانونی را نامطلوب، غیرقابل پذیرش، غیرمجاز و اشتباه می‌دانند و تعاریف خنثی رفتار غیرقانونی را بخشودنی، قابل توجیه و قابل تحمل ارزیابی می‌کنند. این تعاریف در جریان اصلی جامعه و بیرون از خرده فرهنگی یاد گرفته می‌شوند (ایکز ۱۹۸۸؛ اسکینر^۱ و فریام^۲، ۱۹۹۷؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۳: ۳۳).

۳- تقویت افتراقی

همانطور که گفته شد، تعاریف پس از درونی‌شدن به تنظیم تصمیمات افراد ادامه می‌دهد. اما سوال این است که چرا افراد به ارتکاب اعمال غیرقانونی ادامه می‌دهند و در شیوه زندگی مجرمانه تثبیت می‌شوند؟ ایکرز با وام گرفتن از روان‌شناسی عامل^۳ استدلال کرد که تقویت‌های اجتماعی - پاداش‌ها و تنبیه‌ها- تعیین‌کننده تکرار هر رفتاری هستند. بنابراین، ادامه ارتکاب جرم به قرار گرفتن در معرض تقویت‌های اجتماعی که به این فعالیت پاداش می‌دهند بستگی دارد. هرچه این تقویت‌ها قوی‌تر و پایدارتر باشند (یعنی هر چه پیامدهای مثبت‌تر باشد)، احتمال تداوم رفتار مجرمانه بیشتر می‌شود (لیلی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۱۲). بدین ترتیب مفهوم تقویت افتراقی خلق شد که به موازنه میان پاداش‌ها و مجازات‌های پیش‌بینی‌شده یا واقعی اشاره کند که پیامدهای رفتار یا عواقب آن هستند (ایکز و سرلز، ۲۰۰۴: ۸۶). تقویت‌کننده‌های افتراقی می‌توانند اجتماعی (به افراد انسانی نیاز دارند تا هنگامی که وضعیت و نتایج به تایید این افراد رسید، به کنشگر کمک کنند) یا غیراجتماعی (بدون هیچ شرطی در سطحی فیزیولوژیک پاداش دهنده هستند) باشند (دورکین^۴ و همکاران، ۲۰۰۵: ۲۵۹) و یا از طریق تقویت مثبت (پاداش)، تقویت منفی (اجتناب از تنبیه)، تنبیه مثبت (حرکی آزردهنده) و تنبیه منفی (از دست دادن پاداش) عمل کنند (ایکز و سرلز، ۲۰۰۴: ۸۷؛ ایکرز، ۱۹۸۵: ۴۴؛ به نقل از علیوردی نیا و حیدری، ۱۳۹۱).

۴- تقلید

تقلید به الگوبرداری یک رفتار بعد از مشاهده مستقیم یا غیرمستقیم آن رفتار (مثلاً در رسانه‌ها) اشاره دارد (ایکز، ۲۰۱۲: ۶۷). این که یک الگو تقلید شود یا نشود متأثر از ویژگی یک الگو، رفتار مشاهده‌شده و پیامدهای مشاهده‌شده از رفتار (تقویت‌کننده‌های جانشین) است (باندورا^۵، ۱۹۷۷؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۳: ۳۳). گروه‌های اجتماعی مهم (والدین، دوستان، معلمان) و نیز منابعی مانند رسانه‌ها از مهم‌ترین منابع تقلید یا الگوبرداری هستند. تقلید در مراحل اول یادگیری انحرافی اهمیت زیادی دارد اما سپس اهمیت آن کم می‌شود، اگر چه کماکان تاثیر اندکی در استمرار و توقف رفتار دارد (اسکینر و فریام، ۱۹۹۷: ۴۹۹؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۳: ۳۳). به طور کلی نظریه «یادگیری اجتماعی» نظریه‌ای عمومی است که ارتکاب، تداوم و تغییر رفتارهای منحرفانه و مجرمانه را تبیین می‌کند و عوامل اجتماعی، غیراجتماعی و فرهنگی را شامل می‌شود.

¹ Skinner F. W.

² Fream M. A.

³ operant psychology

⁴ Durkin, K. F.

⁵ Bandura, A.

این نظریه هم عامل محرک و کنترل رفتارهای مجرمانه و منحرفانه را توضیح می‌دهد و هم به تبیین عوامل افزایش سازگاری و تضعیف سازگاری می‌پردازد (ایکرز و جنسن^۱، ۲۰۰۶).

در ایران نظریه «یادگیری اجتماعی در معرض آزمون‌های تجربی زیادی قرار نگرفته اما از پشتیبانی و حمایت تجربی مناسبی برخوردار بوده‌است. متغیر وابسته این دسته از پژوهش‌ها که در پرتو نظریه «یادگیری اجتماعی» ایکرز انجام شده‌است شامل نگرش نسبت به خشونت علیه زنان (علیوردی نیا و حبیبی، ۱۳۹۴؛ اسکندری و همکاران، ۱۴۰۰) رفتارهای وندالیستی (علیوردی نیا و حیدری، ۱۳۹۱)، تخلف رایانه‌ای (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۳)، تقلب دانشگاهی (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۴)، شرط‌بندی ورزشی (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۵) بوده‌است.

پدیده خیانت زناشویی و گرایش به آن نیز به عنوان یک انحراف و مساله اجتماعی می‌تواند از طریق فرایند یادگیری در جریان جامعه‌پذیری یاد گرفته شود. افتراق و هم‌نشینی با افراد خیانتکار، دارا بودن نگرش مثبت نسبت به انجام این عمل، تقلید از دیگران مهمی که دست به خیانت زناشویی زده‌اند و تقویت و پاداش این رفتار در محیط می‌تواند از جمله عوامل تعیین‌کننده و با اهمیت در گرایش افراد به سمت ارتکاب خیانت زناشویی باشد. در نتیجه نظریه «یادگیری اجتماعی» ایکرز در تبیین مساله خیانت زناشویی به عنوان یک انحراف اجتماعی دارای اهمیت بررسی است. گزینش نظریه یادگیری اجتماعی ایکرز به این پژوهش کمک خواهد کرد که دریابد چرا در جامعه، فرازناشویی انجام می‌گیرد.

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین مولفه هنجاری متغیر پیوند افتراقی و گرایش به روابط فرازناشویی رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۲- بین مولفه رفتاری-تعاملی (فراوانی رابطه) متغیر پیوند افتراقی و گرایش به روابط فرازناشویی رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۳- بین مولفه رفتاری-تعاملی (شدت رابطه) متغیر پیوند افتراقی و گرایش به روابط فرازناشویی رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۴- بین مولفه بازدارندگی غیررسمی متغیر تقویت افتراقی و گرایش به روابط فرازناشویی رابطه معکوس وجود دارد.
- ۵- بین مولفه عکس‌العمل تصویری دوستان متغیر تقویت افتراقی و گرایش به روابط فرازناشویی رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۶- بین مولفه تشویق تصویری دوستان متغیر تقویت افتراقی و گرایش به روابط فرازناشویی رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۷- بین مولفه پاداش تصویری متغیر تقویت افتراقی و گرایش به روابط فرازناشویی رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۸- بین مولفه مصرف رسانه متغیر تقلید و گرایش به روابط فرازناشویی رابطه مستقیم وجود دارد.

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایش و به صورت مقطعی انجام پذیرفته و داده‌ها نیز با استفاده از پرسشنامه گردآوری شده‌اند. جمعیت این تحقیق زنان متأهل در شهر بابل است. به دلیل محدودیت پیش آمده در نتیجه حساسیت زیاد موضوع تحقیق و نیز دشواری انجام تحقیق در این حوزه با روش پیمایش، از تعداد ۸۰ نفر از زنان متأهل شهر بابل به عنوان نمونه مصاحبه شد. با توجه عدم امکان استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی و حساسیت موضوع، روش نمونه‌گیری غیر تصادفی از نوع گلوله برفی استفاده شده‌است. واحد تحلیل پژوهش حاضر فرد (زن متأهل) و سطح تحلیل نیز در سطح خرد است. برای تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی و نیز تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. تیمار داده‌ها^۲ نیز با استفاده از نرم افزار SPSS به انجام رسیده است. در این پژوهش، برای سنجش اعتبار متغیرها، از روش اعتبار محتوا و برای تعیین میزان

1 Jensen
2 data treatment

پایایی نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار آلفای کرونباخ برای متغیر وابسته و متغیرهای مستقل به شرح زیر است:

جدول ۱: نتایج آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

ضریب پایایی	تعداد گویه	نام متغیر
۰/۹۸	۸	مولفه هنجاری متغیر پیوند افتراقی
۰/۹۸	۸	مولفه رفتاری- تعاملی (فراوانی رابطه) متغیر پیوند افتراقی
۰/۹۸	۸	مولفه رفتاری- تعاملی (شدت رابطه) متغیر پیوند افتراقی
۰/۹۷	۸	مولفه بازدارندگی غیررسمی (قطعیت) متغیر تقویت افتراقی
۰/۹۸	۸	مولفه عکس العمل تصویری دوستان متغیر تقویت افتراقی
۰/۹۸	۸	مولفه پاداش تصویری متغیر تقویت افتراقی
۰/۹۸	۸	مولفه تشویق تصویری دوستان متغیر تقویت افتراقی
۰/۹۸	۱۱	تقلید
۰/۸۳	۲۷	گرایش به روابط فرازناشویی

۳-۱- تصریح مفاهیم و سنجش متغیرها

در این پژوهش گرایش به روابط فرازناشویی (با ابعاد: شناختی، عاطفی، رفتاری)، به عنوان متغیر وابسته و تقویت افتراقی (با مولفه‌های: بازدارندگی غیررسمی، عکس‌العمل تصویری دوستان، پاداش تصویری، تشویق تصویری دوستان)، پیوند افتراقی (با مولفه‌های: هنجاری، رفتاری-تعاملی)، تقلید (با مولفه‌های: مصرف رسانه، دیگران مهم)، به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند. در ادامه، پس از تعریف مفهومی، به عملیاتی‌سازی آنها اشاره می‌شود.

متغیرهای مستقل

تقویت افتراقی: تقویت و تنبیه افتراقی مفاهیمی هستند که پیامدهای مورد انتظار و واقعی یک رفتار خاص را نشان می‌دهند. این مفهوم به توازن پاداش‌ها، تنبیهاتی که با یک رفتار همراه است، اشاره دارد (گانتر، ۲۰۰۸). سنجش این بعد، در چهار مولفه بازدارندگی غیررسمی، عکس‌العمل تصویری دوستان، پاداش تصویری، تشویق تصویری دوستان انجام پذیرفته است. تدوین مقیاس‌هایی که در این تحقیق مستخرج از نظریه یادگیری اجتماعی بوده، مبتنی بر پژوهش‌های پیشین (علیوردی نیا و همکاران ۱۳۹۳ و علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۴) است.

سنجش مولفه بازدارندگی غیررسمی با استفاده از هشت گویه صورت پذیرفته است. بدین منظور، این پرسش مطرح شد که «فکر می‌کنید اگر دوستان نزدیک و صمیمی‌تان باخبر شوند که هریک از رفتارهای زیر را انجام داده‌اید، چقدر دچار دردسر می‌شوید؟». از جمله این رفتارها برای نمونه، «صحبت کردن در مورد موضوعات جنسی با مرد دیگر» در نظر گرفته شد. از پاسخگویان خواسته شد تا میزان بازدارندگی دوستان و خانواده را بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای شامل اصلا، کم، تا حدودی، زیاد، خیلی زیاد ابراز نمایند.

جهت سنجش مولفه عکس‌العمل، از ۸ گویه مانند برقراری رابطه جنسی (در سطوح مختلف) با مردی غیر از همسر خود، رد و بدل کردن پیامک یا تماس تلفنی با مرد/ زن دیگر بدون اطلاع همسر استفاده شد و از پاسخگویان درخواست شد تا نوع عکس‌العمل دوستانشان را بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای شامل «رفتارم را تایید و مرا تشویق می‌کنند»، «بی تفاوتند»، «سرزنش و اوقات تلخی می‌کنند»، «با من قطع رابطه می‌کنند» و «به همسرم اطلاع می‌دهند» ابراز کنند.

سنجش مولفه «پاداش تصویری» با استفاده از ۸ گویه صورت پذیرفته‌است که از آن جمله می‌توان به «برقراری رابطه صمیمانه و نزدیک با مردانی که به همسرشان خیانت می‌کنند»، «قرار ملاقات گذاشتن با مرد دیگر در بیرون از منزل بدون اطلاع همسر) پارک، سینما، مرکز خرید و...» اشاره نمود. از پاسخگویان در این بخش تقاضا شد تا در طیف هفت‌تایی «رضای نیاز مالی»، «تفریح و هیجان انگیز بودن»، «امروزی و مطابق مد بودن»، «احساس آسودگی و تلافی خیانتی که همسرم نسبت به من داشته است» و «هیچکدام» پاسخ‌هایشان را بیان نمایند.

مولفه «تشویق تصویری دوستان» متغیر تقویت افتراقی بر پایه پیشینه نظری و تجربی به صورت طیف لیکرت و با هشت گویه عملیاتی شده است. پاسخ‌ها نیز در بازه‌ای از «همیشه» تا «هرگز» قرار داشت.

- **پیوند افتراقی:** پیوند افتراقی، اولین اصل نظریه یادگیری اجتماعی بوده که بر مبنای نظریه «پیوند افتراقی» ساترلند است. این فرآیند معمولاً شامل ارتباط مستقیم با افرادی که رفتارهای متخلفانه یا مجرمانه مرتکب می‌شوند و نیز ارتباط غیر مستقیم با گروه‌های مرجع، می‌باشد. گروه‌هایی که فرد با آن‌ها پیوند افتراقی دارد، زمینه اجتماعی عمده‌ای را فراهم می‌کنند که در آن، انگیزه‌ها، محرک‌ها، عقلائیات‌ها و روش‌های رفتار کردن به شیوه‌هایی خاص یاد گرفته شده و درونی می‌شوند. به اعتقاد ایگز، خانواده و دوستان، مهمترین منابع پیوند افتراقی هستند ولی گروه‌های ثانویه از قبیل رسانه جمعی، اینترنت و گروه‌های مجازی نیز به فرایند یادگیری کمک می‌نمایند (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۳). همانگونه که پیش از این شرح داده شد، متغیر پیوند افتراقی دارای دو مولفه «هنجاری» و «رفتاری - تعاملی» است. به منظور سنجش مولفه هنجاری گویه‌های مربوط به کیفیت هنجاری ادراک شده دیگران مهم، به کار رفته است؛ برای نمونه این پرسش مطرح شد که «فکر می‌کنید دوستان صمیمی‌تان نسبت به هریک از موارد زیر چه نظری دارند:». پاسخگویان نیز گرایش خود را براساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای از کاملاً موافقت تا کاملاً مخالفند ابراز کردند. سنجش مولفه رفتاری - تعاملی پیوند افتراقی در قالب دو بخش «فراوانی رابطه» و «شدت رابطه» صورت پذیرفته است. برای مثال به منظور سنجش آن از پاسخگویان اینگونه پرسیده شد: «فکر می‌کنید چه تعداد از دوستان شما هریک از رفتارهای زیر را انجام می‌دهند؟» (فراوانی رابطه) و «میزان رابطه شما با دوستانی که رفتارهای زیر را انجام می‌دهند چقدر است؟» (شدت رابطه). پاسخ‌های سوال «فراوانی رابطه» در طیف «هیچ یک از دوستانم»، «۱-۳ نفر»، «۴-۶ نفر»، «۷-۹ نفر» و «۱۰ نفر و بیشتر»، بوده و پاسخ‌های مربوط به «شدت رابطه» براساس طیف پنج تایی لیکرت از «اصلاً» تا «خیلی زیاد» تنظیم شده است.

- **تقلید:** این مفهوم به الگوبرداری یک رفتار بعد از مشاهده مستقیم یا غیر مستقیم آن رفتار (مثلاً در رسانه‌ها) اشاره دارد. این که یک الگو تقلید شود یا نشود متأثر از ویژگی یک الگو، رفتار مشاهده شده و پیامدهای مشاهده شده از رفتار (تقویت کننده‌های جانشین) است (باندورا، ۱۹۷۷؛ به نقل از علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۳: ۳۳). این بعد در دو مولفه مصرف رسانه و دیگران مهم عملیاتی شده است. جهت سنجش بعد تقلید این پرسش مطرح شد: «آیا هیچ‌گاه دیده یا شنیده‌اید کسانی که شما به آنها احترام می‌گذارید و مورد تایید شما هستند (مانند اعضای خانواده، دوستان صمیمی، اقوام و...) هریک از رفتارهای زیر را انجام داده‌باشند؟». برای نمونه، از گویه‌هایی همچون: «چت کردن یا تماس تصویری با مرد دیگر بدون اطلاع همسر» استفاده شده‌است که گویه‌ها در طیف پنج تایی، از اصلاً تا خیلی زیاد

پاسخ داده شده‌اند. همچنین برای سنجش مولفه مصرف رسانه این پرسش مطرح شد که به چه میزان از «فیلم و سریال‌های شبکه جم»، «عضویت و استفاده از کانال و شبکه‌های دوست‌یابی در فضای مجازی» و «دانلود فیلم‌های خارجی با مضامین روابط فرازنشویی و عشق‌های ضربدری» استفاده می‌کنند. معرف‌های مربوط به این پرسش در طیف ۶تایی از اصلا تا خیلی زیاد مشخص شد. در ادامه تعریف عملیاتی متغیرمستقل به شکل جدولی تجمیعی ارائه می‌شود (جدول ۲).

جدول ۲: تعریف عملیاتی متغیرهای مستقل

متغیر	ابعاد	مولفه	سوال	
یادگیری اجتماعی	پیوند افتراقی	رفتاری- تعاملی	فکر می‌کنید که دوستان صمیمی تان نسبت به هریک از موارد زیر چه نظری دارند:	
			فکر می‌کنید چه تعداد از دوستان شما هریک از رفتارهای زیر را انجام می‌دهند؟	
		شدت رابطه	میزان رابطه ی شما با دوستانی که رفتارهای زیر را انجام می‌دهند چقدر است؟	
	تقویت افتراقی	بازدارندگی	رسمی	_____
			غیر رسمی	فکر می‌کنید اگر دوستان نزدیک و صمیمی تان باخبر شوند که هریک از رفتارهای زیر را انجام داده اید، چقدر دچار درسر می‌شوید؟
			قطعیت مجازات	_____
			شدت مجازات	_____
	تقلید	عکس العمل تصویری دوستان	عکس العمل تصویری دوستان	فکر می‌کنید اگر دوستانتان با خبر شوند که رفتارهای زیر را انجام داده اید، چه عکس العملی خواهند داشت؟
			پاداش تصویری (تقویت مثبت)	فکر می‌کنید اگر رفتارهای زیر را انجام دهید، چه پیامدهایی برایتان خواهد داشت؟
			تشویق تصویری دوستان	دوستانم مرا تشویق میکنند که رفتارهای زیر را انجام دهم:
	مصرف رسانه	دیگران مهم	دیگران مهم	آیا هیچ گاه دیده یا شنیده اید کسانی که شما به آنها احترام می‌گذارید و مورد تایید شما هستند (مانند اعضای خانواده، دوستان صمیمی، اقوام و...) هریک از رفتارهای زیر را انجام داده باشند.
			مصرف رسانه	به چه میزان از فیلم و سریال‌های جم، عضویت در فضای مجازی و دانلود فیلم‌هایی با مضامین روابط فرازنشویی استفاده می‌کنید؟

متغیر وابسته

- **گرایش به روابط فرازنشویی:** طبق تعریف گلس روابط فرازنشویی، یک درگیری عاطفی، جنسی یا عاشقانه است که هنجارهای تعهد موجود در رابطه را نقض می‌کند (گلس، ۲۰۰۲: ۴۸۹، خرم آبادی و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۴۸؛ گوردون و همکاران، ۲۰۰۸: ۴۳۲). مقیاس گرایش به روابط فرازنشویی مبتنی بر پژوهش‌های پیشین در یگوتاس^۱ و همکاران، ۱۹۹۹؛ ویتلی، ۲۰۰۸؛ بشیرپور و همکاران، ۱۳۹۷؛ کریمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ عبدالملکی، ۱۳۹۲ است. این مقیاس دارای سه بعد شناختی، عاطفی، رفتاری و مشتمل بر ۲۷ گویه به صورت طیف لیکرتی (کاملاً موافقم، موافقم، نه موافق نه مخالف، مخالفم و کاملاً مخالفم) است (جدول ۳).

1 Drigotas, S.M.

جدول ۳: تعریف عملیاتی متغیر وابسته (گرایش به روابط فرازنشویی)

متغیر	ابعاد	گویه‌ها
گرایش به روابط فرازنشویی	شناختی	اگر فرد بتواند خود را از لحاظ جنسی و عاطفی کنترل کند، برقراری رابطه با فردی غیر از همسر اشکالی ندارد.
		اگر شخص متاهلی صرفاً رابطه ای عاطفی و رمانتیک (و نه رابطه جنسی)، با فردی غیر از همسر خود برقرار نماید، این نوع رابطه را خیانت زنشویی نیست.
		اگر شخص متاهلی، با فرد دیگری به غیر از همسرش رابطه ی عاطفی یا جنسی داشته باشد، به شرط اینکه همسرش نفهمد، اشکالی ندارد.
		اگر چه خیانت زنشویی امری ناپسند و از نظر اخلاقی نادرست است، اما ممکن است فرد در برخی مواقع، چاره ی دیگری نداشته باشد.
		اگر شخص متاهلی، به خاطر انتقام گیری از همسرش، با فرد دیگری رابطه ی خارج از چارچوب زنشویی برقرار کرد، نمی توان آن را خیانت نامید.
	عاطفی	روابط اینترنتی (سکس چت روم، سایت‌های غیراخلاقی) خیانت محسوب می‌شود.
		خیانت در هر شرایطی، بدون توجه به وضعیت و موقعیت فرد از نظر اخلاقی نادرست است.
		بی وفایی و خیانت در یک رابطه، بی شرم ترین رفتاری است که فرد از خود نشان می‌دهد.
		دوستی با فردی (از جنس مخالف غیر از همسر) به زندگی زنشویی آسیب نمی رساند.
		فکر می‌کنم برقراری رابطه خارج از چارچوب زندگی زنشویی با فردی از جنس مخالف به غیر از همسر، می‌تواند برایم بسیار هیجان انگیز باشد.
رفتاری	فکر می‌کنم داشتن دوستی از جنس مخالف به جز همسر، بتواند راه خوبی برای کاهش فشارهای روانی و رهایی از مشکلات زندگی باشد.	
	رابطه عاطفی با فرد دیگر (از جنس مخالف) کمبود محبت همسر را در زندگی جبران می‌کند.	
	فکر می‌کنم برقراری رابطه خارج از چارچوب زندگی زنشویی با فردی از جنس مخالف به غیر از همسر، بتواند نیازهای عاطفی ام را برآورده کند.	
	فکر می‌کنم برقراری رابطه خارج از چارچوب زندگی زنشویی با فردی از جنس مخالف به غیر از همسر، بتواند اعتماد به نفسم را افزایش دهد.	
	به نظرم داشتن یک رابطه ی عاشقانه با فردی غیر از همسر، می‌تواند راهی برای ابراز وجود و دیده شدنم توسط دیگران باشد	
	من و همسر برای یکدیگر تکراری شده‌ام، ارتباط با یک فرد دیگر باعث تعادل عاطفی بین ما می‌شود.	
	ارتباط با فرد دیگر (جنس مخالف) باعث می‌شود زندگی ملال آور و یکنواخت با همسر را تحمل کنم.	
	ارتباط با فرد دیگر (جنس مخالف) موجب می‌شود افکار و احساساتم را راحت تر با او در میان بگذارم.	
	حتی اگر از زندگی زنشویی با همسر ناراضی باشم؛ باز هم به هیچ وجه حاضر نیستم با فرد دیگری به غیر از همسر، رابطه ی زنشویی برقرار نمایم.	
	حتی اگر شرایط مناسبی برای دوستی با افراد زیبا و جذاب برایم فراهم شود؛ به هیچ وجه حاضر نیستم با فرد دیگری غیر از همسر، رابطه زنشویی داشته باشم.	
اگر شرایط برایم فراهم شود، حاضرم با فردی (غیر از همسر) که واقعا دوستش دارم، رابطه ی عاشقانه برقرار کنم.		
اگر دوستانم مرتکب خیانت شوند، رفت و آمد خانوادگی ام را با آنها قطع نمی‌کنم.		
بدم نمی‌آید برای کسب تجربیات جدید و لذت بیشتر، در صورت فراهم بودن شرایط برای پنهان ماندن رابطه، با فرد دیگری رابطه ی عاشقانه برقرار کنم.		
من تمایل دارم با فرد دیگری رابطه جنسی داشته باشم.		
اگر همسر به رابطه زنشویی مان پایبند نباشد، هیچ گاه به قصد تلافی با او بی وفایی نمی‌کنم.		
در صورتی که از رابطه عاطفی و جنسی با همسر لذت نبرم ترجیح می‌دهم خویشتن داری کنم.		
به خاطر حفظ زندگی زنشویی ام تحت هیچ شرایطی به داشتن رابطه با فرد دیگر (جنس مخالف) فکر نمی‌کنم.		

۴- نتایج

ویژگی‌های اجتماعی - جمعیت‌شناختی پاسخگویان

با توجه به اهمیت متغیرهای زمینه‌ای در این پژوهش نخست، توصیفی از آنها در ۱۶ بخش؛ توزیع پاسخگویان برحسب سن، سن همسر، مدت زمان ازدواج، اولین ازدواج، نوع ازدواج پیشین، اولین ازدواج همسر، نوع ازدواج پیشین همسر، تعداد فرزندان، محل

تولد، محل سکونت، تحصیلات، تحصیلات همسر، میزان درآمد، میزان درآمد همسر، پرستیتز شغلی و پرستیتز شغلی همسر ارائه خواهد شد. برخی از مهم ترین یافته‌های توصیفی مستخرج از سنجش متغیرهای زمینه‌ای به شرح زیر است:

بیشترین تعداد پاسخگویان را گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ ساله با ۳۰ درصد (۲۴ نفر) تشکیل می‌داد. در مقابل، کمترین میزان سن پاسخگویان مربوط به گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله با ۶/۳ درصد (۵ نفر) بود. پس از بررسی گروه سنی ۳۵ تا ۳۹ ساله بیشترین میزان با ۳۶/۳ درصد و گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ ساله کمترین میزان با ۱۰ درصد، سن همسر پاسخگویان را نشان می‌داد. بیشترین زمان مدت ازدواج در اختیار گروه ۵ تا ۹ سال و ۱۰ تا ۱۴ سال (هر گروه با ۲۲/۵ درصد) و در کنار آن، کمترین مدت ازدواج نیز مربوط به گروه کمتر از یک سال با ۵ درصد فراوانی بود. داده‌ها نشان دادند که ۹۲/۵ درصد از پاسخگویان ازدواج اول شان بوده است و تنها ۷/۵ درصد از آنان ازدواج مجدد داشته‌اند. جداول فراوانی نشان می‌دهد که ۴۲/۵ درصد از پاسخگویان دارای یک فرزند و ۳۳/۸ درصد از آنان بدون فرزند بوده‌اند. محل تولد ۶۵ درصد از پاسخگویان در شهر و ۳۵ درصد از آنان در روستا اما محل سکونت ۷۰ درصد از پاسخگویان شهر و ۳۰ درصد از آنان روستا بوده است. بالاترین درصد فراوانی مربوط به سطح تحصیلی لیسانس با ۳۱/۳ درصد و همچنین کمترین درصد مربوط به سطح تحصیلی فوق دیپلم با ۷/۵ درصد است. مطابق با داده‌ها ۴۵ درصد از پاسخگویان را زنان خانه دار بدون درآمد تشکیل می‌دهد. براساس نمره پرستیتز شغلی (نایی، ۱۳۸۱)، فارغ از زنان خانه دار (۵۶/۳ درصد)، شغل بیشتر زنان در میان مرتبه مطلق دسته بندی شده است. لذا می‌توان گفت اکثریت مشاغل در مرتبه تقریباً متوسط قرار دارد. همچنین، شغل همسر پاسخگویان نیز در میان مرتبه مطلق دسته بندی می‌شود. در مجموع می‌توان گفت تنها حدود ۱۰ درصد از شغل همسران پاسخگویان در مرتبه بالا است و بیشتر مشاغل شان در میان مرتبه جای گرفته‌اند.

جدول ۴، توزیع فراوانی و درصدی پاسخگویان برحسب نوع گرایش به روابط فرازنشویی را نشان می‌دهد. داده‌ها بیانگر این مطلب است که ۳۵ درصد از کل پاسخگویان در دسته پایین، ۱۶/۳ درصد متوسط و ۴۸/۸ درصد در دسته بالا قرار دارند. بدین ترتیب پاسخگویان گرایش زیادی به روابط فرازنشویی از خود نشان داده‌اند. مقایسه میان پاسخگویانی که روابط فرازنشویی دارند با پاسخگویان فاقد این شکل از رابطه، نشان می‌دهد که زنان دارای تجربه روابط فرازنشویی با ۷۷/۱ درصد گرایش بالاتری نسبت به این نوع رابطه از خود نشان داده‌اند. این در حالی است که فقط ۶/۳ درصد از زنان فاقد روابط فرازنشویی گرایش بالایی را از خود نشان داده‌اند. مقایسه این زنان به لحاظ گرایش به روابط فرازنشویی پایین نیز نمایانگر این امر است که ۵۰ درصد زنانی که فاقد روابط فرازنشویی هستند در این دسته جای می‌گیرند در حالی که هیچ یک از زنان دارای روابط فرازنشویی در این دسته قرار نگرفته‌اند.

جدول ۴. توزیع فراوانی و درصدی پاسخگویان برحسب ابعاد گرایش به روابط فرازنشویی

متغیر وابسته و ابعاد آن	شدت	فراوانی	درصد
گرایش به روابط فرازنشویی	پایین	۲۸	۳۵
	متوسط	۱۳	۱۶/۳
	بالا	۳۹	۴۸/۸
	کل	۸۰	۱۰۰
بعد شناختی گرایش	پایین	۲۴	۳۰
	متوسط	۲۰	۲۵
	بالا	۳۶	۴۵
	کل	۸۰	۱۰۰
بعد عاطفی گرایش	پایین	۳۰	۳۷/۵
	متوسط	۱۳	۱۶/۳
	بالا	۳۷	۴۶/۳
	کل	۸۰	۱۰۰
بعد رفتاری گرایش	پایین	۱۷	۲۱/۳
	متوسط	۲۶	۳۲/۵
	بالا	۳۷	۴۶/۳
	کل	۸۰	۱۰۰

مدل رگرسیونی چندگانه برای تبیین گرایش به روابط فرازنشویی

جدول شماره ۵: مدل رگرسیونی چندگانه تبیین کننده گرایش به روابط فرازنشویی بر اساس پیوند افتراقی، تقویت افتراقی و تقلید

متغیرهای مستقل	B	Beta	T	Sig	مرتبه	تفکیکی	همبستگی	آمار هم خطی
					صفر	تفکیکی	نیمه	ضریب حداقل تورم واریانس
						تفکیکی	تفکیکی	تحمل
پیوند افتراقی هنجاری	۰/۴۴۲	۰/۱۴۵	۱/۰۲۱	۰/۳۱۱	۰/۶۷۵	۰/۱۲۰	۰/۰۶۷	۰/۲۱۷
پیوند افتراقی رفتاری- تعاملی	۰/۳۸۵	۰/۲۳۲	۱/۵۰۹	۰/۱۳۶	۰/۷۲۵	۰/۱۷۶	۰/۱۰۰	۰/۱۸۴
بازدارندگی غیررسمی	-۰/۳۹۷	-۰/۱۳۵	-۱/۱۱۳	۰/۲۹۶	-۰/۵۹۱	-۰/۱۳۱	-۰/۰۷۴	۰/۲۹۵
عکس العمل تصویری دوستان	۰/۷۵۹	۰/۲۲۴	۱/۳۸۸	۰/۱۷۰	۰/۷۱۲	۰/۱۶۲	۰/۰۹۲	۰/۱۶۸
پاداش تصویری	۱/۲۲۰	۰/۲۹۶	۳/۹۹۰	۰/۰۰۰	۰/۴۹۰	۰/۴۲۸	۰/۲۶۴	۰/۷۹۰
تشویق تصویری دوستان	-۰/۴۸۰	-۰/۱۵۵	-۰/۸۹۵	۰/۳۷۴	۰/۶۵۶	-۰/۱۰۶	-۰/۰۵۹	۰/۱۴۶
تقلید	-۰/۰۸۱	۰/۰۲۱	۰/۱۸۸	۰/۸۵۱	۰/۵۲۵	-۰/۰۲۲	-۰/۰۱۲	۰/۳۵۴
ضریب همبستگی چندگانه	۰/۸۳۱	ضریب تعیین	۰/۶۹۰	ضریب تعیین	۰/۶۵۵	F	۱۹/۷۷	سطح معناداری
		تعیین	تعدیل شده					

در جدول ۵ ضرایب رگرسیونی مدل تبیین کننده گرایش به روابط فرازنشویی، بر اساس روش رگرسیونی جبری قابل ملاحظه است. در این مدل، متغیرهای نظریه یادگیری اجتماعی ایگز به طور همزمان وارد شدند که مطابق آن، ضریب تعیین تعدیل شده معادل ۶۵ درصد بدست آمد؛ بدین معنا که متغیرهای مستقل پیوند افتراقی، تقویت افتراقی و تقلید، با هم ۶۵ درصد از تغییرات مربوط به متغیر وابسته گرایش به روابط فرازنشویی را تبیین می کنند و میزان ۳۵ درصد باقیمانده متعلق به متغیرهای دیگری

است که در مدل، پیش بینی نشده است. به منظور تشخیص هم خطی بودن میان متغیرهای مستقل از دو شاخص ضریب حداقل تحمل و تورم واریانس استفاده می شود. برای عدم عم خطی میان متغیرهای مستقل، ضریب حداقل تحمل باید نزدیک به ۱ و مقدار تورم واریانس کمتر از ۱۰ باشد. داده های جدول های فوق نشان می دهد که بین متغیرهای مستقل این تحقیق هم خطی وجود ندارد. ضرایب حداقل تحمل نزدیک به ۱ بوده و مقادیر تورم واریانس نیز کوچکتر از ۱۰ می باشد. بنابراین متغیرهای مستقل این تحقیق همبستگی بالایی با یکدیگر ندارند و فرض هم خطی متغیرهای مستقل رد می شود. بررسی ضرایب بتا و سطح معناداری نشان می دهد که از میان متغیرهای مستقل پژوهش، متغیرهای پاداش تصویری، تقلید و عکس العمل تصویری دوستان (در بعد شناختی) از سطح معناداری قابل قبول برخوردار بوده اند.

۵- بحث و نتیجه گیری

در این تحقیق برای آزمون فرضیه های پژوهش در تبیین گرایش نسبت به روابط فرازناشویی (به عنوان متغیر وابسته) بر اساس متغیرهای مستقل مبتنی بر نظریه یادگیری اجتماعی، از رگرسیون چندگانه استفاده شده است. ضرایب رگرسیونی مربوط به متغیرهای مستقل نشان می دهد که گرایش به روابط فرازناشویی تابعی مثبت و معنادار از پاداش تصویری و تقلید است. همچنین رابطه معنادار عکس العمل تصویری دوستان با گرایش به روابط فرازناشویی در بعد شناختی نیز تایید شده است. رابطه مثبت بین مولفه پاداش تصویری متغیر تقویت افتراقی و گرایش به روابط فرازناشویی بدین معنی است که اگر فرد پیش بینی کند که در صورت داشتن روابط فرازناشویی پاداش مثبت دریافت می کند گرایش بیشتری به روابط فرازناشویی خواهد داشت. زیرا تقویت افتراقی به تعادل ادارک شده، تجربه شده و پیش بینی شده پاداش و تنبیه در رفتار اشاره دارد و هر چه رفتار به دفعات بیشتر پاداش دریافت کند و ارزش پاداش برای رفتار بیشتر باشد و رفتار با تنبیه کمتر همراه شود احتمال اینکه فرد این رفتار را بسته به فرصت و موقعیتی که دارد انجام دهد، بیشتر است. روابط فرازناشویی نیز طیف گسترده ای از روابط خارج از ازدواج سنتی است؛ به عبارت دیگر، هنگامی می توان از روابط فرازناشویی سخن به میان آورد که ازدواج از نوع ازدواج سنتی - تک همسری - باشد که در چنین قالبی مبنا بر این است که یک زن و یک مرد به اندازه کافی نیازهای متقابل هم را برآورده می کنند. بسیاری از افراد با این تصور ایده آل دریافت پاداش وارد روابط زناشویی می شوند و انتظار دارند که ازدواج به آنها پاداش های عاطفی همراه با ارضای نیاز جنسی و شاید معنوی و مالی ارائه دهد. در حالی که نرخ طلاق گواهی بر این مدعاست که این امر نمی تواند واقعیت داشته باشد که همه نیازها اغلب در ازدواج برآورده می شوند. پژوهش حاضر نیز دلالت بر این دارد که فرد در ازدواج به طور ضمنی به دنبال دریافت پاداش است و هنگامی که این پاداش را در روابط زناشویی دریافت نمی کند آن را در روابطی خارج از ازدواج جستجو می کند. ضمناً با ارتکاب سطوح مختلفی از رفتارهای فرازناشویی - روابط رمانتیک، گفت و گو، رابطه جنسی و ... - پاداش هایی از جانب اطرافیان دریافت می کند یا پیش بینی دریافت پاداش را دارد که موجب تکرار رفتارش خواهد شد. مثلاً اگر تجربه روابط فرازناشویی برایش ارضای نیاز مالی ای که در روابط زناشویی دریافت نمی کند، به همراه داشته باشد، یا بتواند احساس تفریح و هیجان نماید رفتارش به صورت مثبت تقویت خواهد شد. این نتیجه با نتایج پژوهش های احمدی اردکانی و همکاران (۱۴۰۰)، اکبری (۱۳۹۷)، فولادیان و همکاران (۱۳۹۹)، کنعانی و همکاران (۱۴۰۰)، نیوبک و همکاران (۱۹۶۲)، اسکندری و همکاران (۱۴۰۰)، علیوردی نیا و همکاران (۱۳۹۱)، خامسان و همکاران (۱۴۰۰) همسو است. هرچه رفتار انحرافی - هر چه که باشد از جمله: خشونت، مصرف الکل، تقلب، روابط فرازناشویی - پاداش مثبتی دریافت کند احتمال تکرار آن رفتار بیشتر و گرایش نسبت به آن بیشتر خواهد بود. البته ذکر نکته حائز اهمیت است که شاید بتوان گفت جستجوئی پاداش در ازدواج ریشه های تاریخی در ایران دارد؛ این که زنان در پیشینه ای تاریخی در بند سلطه جنسیتی فرهنگی - اجتماعی قرار داشته و برای رسیدن به درآمد، جایگاه و منزلت می بایست در کنار یک مرد قرار می گرفتند (شریفی ساعی و آزاد ارمکی، ۱۴۰۰).

همچنین گرایش به روابط فرازنشویی (در بعد شناختی) تابعی مثبت و معنادار از عکس‌العمل تصویری دوستان است. به عبارت دیگر، هر چه میزان تایید ارزش‌ها و رفتارهای فرازنشویی از جانب دیگران - والدین، همسالان، معلم، دوستان - بیشتر باشد احتمال اینکه رفتار فرازنشویی افزایش یابد بیشتر است و هر چه فرد با عکس‌العمل منفی بیشتری نسبت به روابط فرازنشویی روبه‌رو شود از میزان رفتار کاسته خواهد شد. در واقع تایید یا رد رفتار بزهکاران توسط دوستان، بهترین پیش‌بینی‌کننده رفتار انحرافی شخص است. این فرایند اینگونه رخ می‌دهد که افراد در گروه‌های دوستی شان قرار می‌گیرند و رفتارشان با عکس‌العمل (رد یا تایید) دوستانشان مواجه می‌شود. همین امر منجر به این می‌شود که در شرایط مشابه همان رفتار را تکرار کنند. طبق نظریه یادگیری اجتماعی ایکنز، عکس‌العمل اشاره به شدت واکنش دیگران - خانواده، دوستان و همالان - نسبت به رفتارهای فرد دارد (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۳). زنانی که رفتارهای فرازنشویی از خود بروز می‌دهند نیز در ارتباط با گروه‌های دوستی‌شان با عکس‌العمل‌هایی - مثبت یا منفی - روبه‌رو می‌شوند یا پیش‌بینی می‌کنند که با چنین عکس‌العمل‌هایی مواجه خواهند شد، بنابراین متناسب با آن عکس‌العمل (تصویری)، تصمیم به ادامه یا قطع این روابط می‌گیرند. چنانچه در طول زمان با عکس‌العمل منفی بیشتری روبرو شوند میزان رفتارهای فرازنشویی آن‌ها کاهش می‌یابد یا ممکن است قطع شود. در نقطه مقابل، عکس‌العمل مثبت و تشویق دوستان باعث تشدید این روابط فرازنشویی می‌شود. داده‌های پژوهش حاضر شواهدی قوی به نفع این فرض یادگیری اجتماعی در رابطه با تاثیر ابعاد تقویت افتراقی بر رفتارهای انحرافی به ویژه عکس‌العمل‌دارک شده دوستان و پاداش تصویری ارائه می‌دهند. البته در پژوهش مارک وانلاندینگهام^۱ و همکاران (۱۹۹۸) این شکل از رابطه به گونه دیگری تایید شده است.

نتایج تحقیق همچنین دلالت بر این دارد که گرایش به روابط فرازنشویی تابعی مثبت و معنادار از تقلید است. تقلید در نظریه یادگیری اجتماعی به پرداختن و انجام رفتار پس از مشاهده رفتار مشابه در دیگران اشاره دارد. اینکه رفتار الگوبرداری شده، توسط دیگران تقلید خواهد شد یا خیر متاثر از ویژگی‌های الگو، رفتار مشاهده‌شده و پیامدهای آن است. این مشاهده الگوها در گروه‌های اولیه و رسانه‌ها بر رفتارهای اجتماعی و انحرافی تاثیر می‌گذارد (ایکنز و سلرز، ۲۰۰۴: ۸۸). از دیدگاه ایکنز، تعاریف به واسطه تقلید یادگرفته می‌شوند و تقویت اجتماعی آن‌ها به وسیله‌ی اعضای گروه‌هایی که با آن‌ها یکی است مرتبط می‌شود، و همین که این تعاریف یاد گرفته می‌شوند، به عنوان محرک‌های متمایزکننده برای انجام یا دوری از رفتار به کار می‌روند. تعاریف در تعامل با تقلید از مدل‌های انجام یا دوری از رفتار، و پیش‌بینی موازنه‌ی تقویت‌ها، رفتار اولیه یا ادامه‌ی رفتار را تقویت می‌کنند (میلر و همکاران، ۲۰۰۸: ۲۶۲). تقلید در نظریه یادگیری اجتماعی دارای دو بُعد دیگران مهم و رسانه است که رسانه می‌تواند شامل فیلم‌ها، سریال‌ها و رسانه‌های مرجع باشد. منابع تقلید از گروه‌های اجتماعی برجسته (والدین، همسالان و معلمان) و منابع دیگر مانند رسانه‌ها (کتاب‌ها، مجلات و فیلم‌ها) بر می‌خیزند. در پژوهش حاضر نیز از پاسخگویان خواسته شده است که پیش‌بینی نمایند افراد قابل احترام برای آن‌ها چه سطحی از روابط فرازنشویی را تجربه نموده‌اند. این سطوح می‌تواند از سطوح پایین‌تر مانند گفتگو تا سطوح بالاتری مانند برقراری رابطه جنسی را دربرگیرد. نتیجه نشان داد زنانی که از نظرشان، افراد قابل احترام زندگی‌شان (افراد مرجع) روابط فرازنشویی بیشتری را تجربه کرده‌اند، گرایش بیشتری به روابط فرازنشویی دارند؛ یعنی زنانی که روابط فرازنشویی را تجربه نموده‌اند یا گرایش بیشتری به آن دارند افرادی هستند که معمولاً تصور می‌کنند افراد مرجعشان نیز دارای چنین روابطی هستند. همچنین در بخش دیگر پژوهش، از پاسخگویان خواسته شد که میزان استفاده خود از شبکه‌جم، کانال‌ها و شبکه‌های دوست‌یابی و فیلم‌هایی با مضامین روابط فرازنشویی را مشخص نمایند. یافته‌ها نشان داد، زنانی که از رسانه‌های یاد شده به میزان بیشتری استفاده می‌کنند میزان گرایش بیشتری به روابط فرازنشویی را از خود نشان داده‌اند. این یافته با پژوهش‌های داخلی مانند قدیری (۱۳۹۷)، صحت (۱۳۹۷)، شاه حیدری (۱۳۹۶) هم سو است. فرض اساسی

1 Mark vanlandingham

نظریه نظریه یادگیری اجتماعی ایگز این است که فرایند یادگیری که بر بستر ساختار اجتماعی، تعامل و موقعیت عمل می‌کند، هم می‌تواند رفتار سازگار(همنوا) به وجود آورد و هم انحرافی. اما چرا گاهی فردی سازگار رفتار می‌کند و گاهی انحرافی؟ پاسخ در جهت فرایندی نهفته است که این مکانیسم‌ها در آن عمل می‌کنند. در هر دو، به ندرت یک فرایند، یا این یا آن، همه -یا- هیچ است. آنچه که دخیل است، تعادل تاثیرات بر رفتار است. این تعادل معمولاً در طول زمان کمی ثابت نشان می‌دهد، اما می‌تواند ناپایدار شود و با زمان یا شرایط تغییر کند. رفتار هم‌نوا و انحرافی توسط همه مکانیسم‌های این فرآیند آموخته می‌شود، اما نظریه پیشنهاد می‌کند که مکانیسم‌های اصلی در بخشی از فرآیند هستند که در آن تقویت افتراقی (یادگیری ابزاری از طریق پاداش‌ها و تنبیه‌کنندگان) و تقلید (یادگیری مشاهده‌ای) هم رفتار آشکار و هم تعاریف شناختی را ایجاد می‌کنند که هر دو به عنوان محرک‌های افتراقی(تمایزکننده) رفتار عمل می‌کنند (ایگز، ۲۰۱۰: ۵۰). نتایج این تحقیق نشان داد که از میان ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری متغیر روابط فرازناشویی، نقش بُعد عاطفی و رفتاری پررنگ‌تر است. به بیانی دیگر، در ابعاد عاطفی و رفتاری، گرایش پاسخگویان نسبت به روابط فرازناشویی بالاتر از بعد شناختی بود. در آخر ذکر این نکته ضروریست که پیروان این رویکرد بر این استدلال هستند که اگر افراد با یادگیری تعاریف و نگرش‌های مربوط به انحراف، رفتارهای انحرافی انجام می‌دهند، پس با قرار گرفتن در معرض تعاریف رفتارهای متعارف، آن‌ها را از یاد می‌برند (اسکندری و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۵۳). در نتیجه، پیشنهادشان برای حل مسئله یا درمان، آموزش و یادگیری است.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

پرسشنامه‌ها با آگاهی کامل پاسخگویان تکمیل شده است.

حامی مالی

ندارد.

مشارکت نویسندگان

اکبر علیوردی نیا نویسنده مسئول مقاله است.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- اجتهادی، مصطفی و واحدی، گلناز (۱۳۹۶). بررسی جامعه‌شناختی پتانسیل خیانت در روابط زناشویی و عوامل موثر بر آن، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۷(۴)، ۱۰۵-۱۳۸.
- احمدی اردکانی، زهرا، زارعی محمودآبادی، حسن و کلاته ساداتی، احمد (۱۴۰۰). تحلیل کیفی عوامل بستر ساز روابط فرازناشویی در زنان دارای تجربه روابط فرازناشویی: یک مطالعه کیفی، *فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره انجمن مشاوره ایران*، ۲۰(۸۰)، ۳۴-۵.
- اسکندری، سمانه، علیوردی نیا، اکبر، ریاحی، محمداسماعیل و معمار، رحمت‌الله (۱۴۰۰). تبیین جامعه‌شناختی نگرش نسبت به خشونت علیه زنان در میان دانشجویان پسر دانشگاه‌های استان مازندران، *فصلنامه علمی مطالعات اجتماعی روان شناختی زنان*، ۱۹(۲)، ۱۱۹-۱۶۴.
- اکبری، زهرا (۱۳۹۷). علل و پیامدهای روابط فرازناشویی، *دو فصلنامه تخصصی پژوهش‌های اسلامی جنسیت و خانواده*، ۱(۱)، ۵۱-۶۶.
- امانی، احمد و محمدی، اسرین (۱۳۹۸). تجربه زیسته زنان آسیب‌دیده از روابط فرازناشویی همسر در شهر سنندج، *مشاوره و روان درمانی خانواده*، ۹(۲)، ۲۷۲-۲۵۵.
- باقری، نسرین، البهستی، غزاله (۱۳۹۹). بررسی نقش سرخوردگی زناشویی در نگرش به روابط فرازناشویی با نقش تعدیلی هوش هیجانی، *مجله رویش روان‌شناسی*، ۹(۹)، ۱۳۹-۱۴۶.

- بشیری‌پور، محراب؛ شفیغ‌آبادی، عبدالله؛ دوکانه‌ای، فریده (۱۳۹۷). ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس گرایش به خیانت زناشویی، *روان‌سنجی*، ۲۴(۶)، ۳۷-۵۵.
- خامسان، احمد، طالب‌زاده شوشتری، لیلا، بهلگردی، معظمه و ماسنایی، زهرا (۱۴۰۰). روابط فرازناشویی افراد مراجعه‌کننده به مشاوران و راهکارهای پیشگیری: تدوین الگو بر مبنای نظریه داده‌بنیاد، *فصلنامه پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی*، ۱۱۲(۱)، ۱۴۵-۱۶۶.
- خرم‌آبادی، راضیه (۱۳۹۷). مدل ساختاری کارکردهای اجرایی و روابط فرازناشویی با بررسی نقش میانجی خودکنترلی، *فصلنامه روان‌شناسی شناختی*، ۱(۱)، ۴۱-۵۰.
- زارع، رویا، نکلو، سمیه (۱۳۹۸). نقش سبک‌های هویت در پیش‌بینی توجیه روابط فرازناشویی در افراد متأهل، *رویش روان‌شناسی*، ۸(۵)، ۵۳-۶۰.
- شاه‌حیدری، آتنا (۱۳۹۶). تعیین نقش واسطه‌ای نارضایتی جنسی، کمال‌گرایی زوجی و تعارض زناشویی در ارتباط بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای با گرایش به خیانت زناشویی، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ تهران).
- شجاعی، لیلا؛ شجاعی، فاطمه و شیر مهنجی، مصطفی (۱۳۹۱). بررسی عوامل مرتبط با عدم تعهد اخلاقی (با تأکید بر خیانت جنسی و عاطفی)، اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی: مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار، (۱۰-۱).
- شرف‌الدین، سید حسین و صالحی‌زاده، عبدالهادی (۱۳۹۵). زمینه‌های روابط فرازناشویی در ایران؛ مطالعه موردی شهر تهران، *مجله معرفت فرهنگی/اجتماعی*، ۷(۳)، ۱۱۷-۱۳۸.
- شریفی، مرضیه، حاجی‌حیدری، مهناز، خوروش، فریبرز و مریم فاتحی‌زاده (۱۳۹۱). رابطه طرح‌واره‌های عشق و توجیه روابط فرازناشویی در زنان متأهل شهر اصفهان، *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۰(۶)، ۵۲۶-۵۳۴.
- شریفی ساعی، محمدحسین و تقی‌آزاد ارمکی (۱۴۰۰). زنان در عصر پدرسالاری: روایت تاریخی از وضعیت اجتماعی و فرهنگی زنان در دوره قاجار، *فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۳(۲)، ۱۰۲-۱۲۲.
- شیروانی، زهرا، صادقی، زهره، نعمتی، علی و فرود غلامی (۱۳۹۹). تأثیر مهارت‌های زندگی بر باورهای ارتباطی غیرمنطقی مردان دارای تجربه رابطه فرازناشویی، *پژوهش‌های کاربردی در مشاوره*، ۳(۱۰)، ۶۷-۸۴.
- شفیعی عبدالله‌زاده، حسن (۱۳۸۹). معرفی مقیاس نگرش به خیانت مارک وایتلی، تهران: موسسه آزمون یار پویا.
- عبدالملکی، مریم (۱۳۹۲). رسانه، بازاندیشی و گرایش به روابط فرازناشویی، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء).
- علی‌تبار، سیده‌هادی، قنبری، سعید، زاده محمدی، علی و حبیبی، مجتبی (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین روابط جنسی پیش از ازدواج با نگرش به روابط فرازناشویی، *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۰(۳۸)، ۲۶۷-۲۵۵.
- علی‌وردی‌نیا، اکبر و حیدری، حمید (۱۳۹۱). کاربست تجربی نظریه یادگیری اجتماعی ایکرز در مطالعه رفتارهای وندالیستی دانش‌آموزان، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۳(۲-۱)، ۳-۳۰.
- علی‌وردی‌نیا، اکبر و حبیبی، مرجان (۱۳۹۴). بررسی نگرش دانشجویان پسر نسبت به خشونت علیه زنان در بستر خانواده: آزمون تجربی نظریه یادگیری اجتماعی ایکرز، *مجله پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، ۴(۳)، ۱۵-۳۸.
- علی‌وردی‌نیا، اکبر، جانعلی‌زاده، حیدر و عمرانی دهکان، سجاد (۱۳۹۴). بررسی نقش یادگیری اجتماعی در تقلب دانشگاهی. *مسائل اجتماعی ایران*، ۶(۲)، ۱۰۳-۷۱.
- علی‌وردی‌نیا، اکبر، کبیری، سعید و رحمتی، محمد مهدی (۱۳۹۵). تبیین شرط‌بندی‌های ورزشی دانشجویان دانشگاه‌های شهر رشت از دیدگاه نظریه یادگیری اجتماعی ایکرز، *راهبرد فرهنگ*، ۹(۳۵)، ۱۴۸-۱۱۵.
- علی‌وردی‌نیا، اکبر، ملک‌دار، اعظم و حسنی، محمدرضا (۱۳۹۳). تخلفات رایانه‌ای در میان دانشجویان دانشگاه مازندران: آزمون تجربی نظریه یادگیری اجتماعی ایکرز، *جامعه‌شناسی ایران*، ۱۵(۲)، ۵۶-۲۳.
- علی‌وردی‌نیا، اکبر و ستاره، سیمین (۱۳۹۲). بررسی نقش خانواده، مدرسه، و گروه همالان در بزهکاری دانش‌آموزان، *جامعه‌پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۴(۴)، ۷۹-۱۰۳.
- فتحی، منصور، فکرآزاد، حسین، غفاری، غلامرضا و بوالهروی، جعفر (۱۳۹۲). عوامل زمینه‌ساز بی‌وفایی زناشویی زنان. *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، ۱۳(۵۱)، ۱۰۹-۱۳۱.
- فلاح، سهیلا، شکیبایی، زهره (۱۳۹۸). رابطه بین طلاق عاطفی و بهزیستی روانشناختی با روابط فرازناشویی زنان. *مجله پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۲(۲۰)، ۹۶-۱۰۷.

- فولادیان، مجید، برادران کاشانی، زهرا و دیاری، مرتضی (۱۳۹۹). تحلیل جامعه شناختی وقوع رابطه فرازنشویی: ارائه یک نظریه زمینه‌ای، *مجله مسائل اجتماعی ایران*، ۱۱(۲)، ۱۷۷-۲۰۶.
- فیوضات، ابراهیم و حسینی نثار، مجید، (۱۳۹۰). *نظریه‌های انحرافات اجتماعی*، پژوهاک (اختران): تهران.
- قدیری، حسن (۱۳۹۷). بررسی جامع شناختی روابط فرازنشویی در شهر قزوین، (رساله دکتری، دانشگاه مازندران، دانشکده علوم اقتصادی و اداری).
- کاوه، سعید (۱۳۸۷). همسران و بی وفایی و خیانت: بررسی عوامل موثر شناخت ویژگی‌ها و عوامل تشکیل دهنده و پیامدهای ناشی از عارضه بی وفایی و خیانت میان همسران، تهران: نشر سخن.
- کرمانیها، سارا (۱۳۹۳). مصرف رسانه و نگرش به روابط فرازنشویی در بین جوانان شهر تهران، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء - دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی).
- کریمی، سارا؛ یوسفی، رحیم و سلیمانی، مهران (۱۳۹۸). رواسازی پرسش نامه خیانت زناشویی، *روان شناسی بالینی و شخصیت*، ۱۷(۱)، ۲۳۷-۲۴۸.
- کمالی، سارا، عاملی، فریده، خسروی، زهره و رضانی، محمدآرش (۱۳۹۷). تجربه زیسته زنان از روابط فرازنشویی همسر: یک مطالعه پدیدارشناختی، *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۴(۵۳)، ۹۵-۱۱۲.
- کنعانی، محمدمبین، علیجانی، محبوبه (۱۴۰۰). روابط فرازنشویی و بسترهای آن: مطالعه ای کیفی در شهر رشت، *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۸(۱۸)، ۲۷۳-۲۹۶.
- کیانی‌پور، عمر، محسن‌زاده، فرشاد و زهراکار، کیانوش (۱۳۹۶). هم‌سنجی اثربخشی طرح‌واره درمانی و روایت‌درمانی هنگام به هم پیوستن هر یک از آن‌ها با برنامه غنی‌سازی زناشویی بر گرایش به پیمان‌شکنی زناشویی و رضایت زناشویی، *مشاوره و روان درمانی خانواده*، ۲۷(۲)، ۵۴-۲۷.
- مایلی، معصومه، الهیاری، طلعت، کرمی، محمدتقی و فرامرز سهرابی. (۱۳۹۹). روابط فرازنشویی زنان با تاکید بر عوامل بین فردی. *فصلنامه مددکاری اجتماعی*، ۹(۴)، ۵۰-۶۱.
- مومنی جاوید، مهرآور و شعاع کاظمی، مهرانگیز (۱۳۹۷). دیدگاه‌های نظری خیانت زناشویی و بهبود روابط با تاکید بر راهبردهای عملی مشاوره‌ای. تهران: انتشارات آوای نور.
- مهدوی، هاید، امیری، نادر و قلی‌پور، سیاوش (۱۴۰۰). مطالعه پدیدارشناختی زیست‌جهان زنانه در شهر کرمانشاه. *فصلنامه علمی جامعه شناسی فرهنگ و هنر*، ۱۵(۱)، ۱-۱۵.
- نائبی، هوشنگ و عبداللهیان، حمید. (۱۳۸۱). تبیین قشربندی اجتماعی. *نامه علوم اجتماعی*، ۲۰، ۲۰۵-۲۳۶.
- نجاززاده طبقه، الهام (۱۳۹۷). مقایسه صمیمیت زناشویی، سردی جنسی و رابطه‌ی پیش از ازدواج با همسر فعلی در زنان در معرض بی‌وفایی و زنان عادی شهر مشهد، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی حکمت رضوی. مشهد).
- ویلیامز، فرانک پی و مک‌شین، ماری لین دی (۱۳۸۸). *نظریه‌های جرم‌شناسی*. ترجمه حمیدرضا ملک محمدی. تهران: میزان.
- وینفری، توماس ال. (۱۳۸۸). *نظریه‌های جرم‌شناسی*، ترجمه سیدرضا افتخاری، مرن‌دیز: دانشگاه آزاد اسلامی واحد گناباد.

References

- Akers, R. L. & Jennings, W. G. (2015). *Social Learning Theory*. The Handbook of Criminological Theory, 230-240.
- Akers, R. L. & Jensen G. F. (2007). *social learning theory and the explanation of crime*, transaction publishers: New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.).
- Akers, R. L. & Sellers, C. S. (2004). *Criminological theories: Introduction, evaluation, and application* (4th ed.). Los Angeles. CA: Roxbury.
- Akers, R. L. (2010). *social learning and social structure a general theory of crime and deviance*, Transaction Publishers: New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.).

- Akers, R. L. (2011). *The origins of me and social learning theory: Personal and professional recollections and reflections*. In F. T. Cullen, C. L. Jonson, A. J. Myer, & F. Adler (Eds.), *The origins of American*.
- Akers, R. L., & Jennings, W. G. (2009). *The Social Learning Theory of Crime and Deviance*. Handbook on Crime and Deviance, 103-120.
- Akers, Ronald L. (2000). *Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and Application, 3rd ed.* Los Angeles: Roxbury.
- Akers, Ronald L. (2012). *Criminological Theories: Introduction, Evaluation (2nd ed)*, New York: routledg; Taylor & Francis Group.
- Akorede, S. N., Usman, M. D., Nofiu, O. D., Ibrahim, B. U., (2018). Factors Responsible for Marital Infidelity among Ipata Market Women in Ilorin Kwara State, *KIU Journal of Social Sciences*, 4(1): 63-69.
- Allen. E. S., & Atkins. D. C. (2012). The Association of Divorce and Extramarital Sex in a Representative U.S. Sample. *Journal of Family Issues*, Published by: Sage, 33(11) 1477-1493.
- Amiri Majd, M., Puryousef, Z. (2015). The relationship between personality types and love dimensions with attitude toward infidelity in married. Department of Psychology, *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 5(10), 129-132.
- Atkins, D. C and et al. (2001), Understanding infidelity: Correlates in a national random sample, *American Psychological Association*, 15(4):735-749.
- Barker, D. H. (2011). Emotional Satisfaction and Physical Pleasure in Sexual Unions: Time horizons, sexual behavior, and sexual exclusivity. *Journal of Marriage and Family*, 63, 247-264.
- Cann, A., Mangum, J. L., & Wells, M. (2001). Distress in response to relationship infidelity: The roles of gender and attitudes about relationships. *Journal of Sex Research*, 38(3), 185-190.
- Carter, J. (2012). What is commitment? Women's accounts of intimate attachment. *Families, Relationships and Societies*, 1(2), 137-153.
- Chappell, A. T. and Alex R. P. (2013). applying social learning theory to police misconduct. *Deviant Behavior*, 25: 89-108.
- Cote, s. (2002). criminological theories bridging the past to the future, *sage publications criminology* (Advances in Criminological Theory, Vol. 16, pp. 347-366). New Brunswick, NJ: Transaction.
- Drigotas, S. M., Safstrom, C.A. & Gentilia, T. (1999). An investment model prediction of dating infidelity. *Journal of Personality & Social Psychology*. 77, 509-524.
- Durkin, K. F., Timothy W. W. & Gregory A. C. (2005). College students and binge drinking: an evaluation of social learning theory. *Sociological Spectrum Mid-South Sociological Association*, 25(3), 255-272.
- Fair, R. C., (1978). A theoty of extramarital affairs, *journal of political economy*, 86(1), 45-61.
- Glass, S. P., (2002). *Couple therapy after the trauma of infidelity*. In A. S. Gurman & N. S. Jacobson (Eds.), *Clinical handbook of couple therapy* (3rd ed., pp. 488-507). New York: Guilford Press.
- Glass, S. P., & Wright, T. L. (1992). Justifications for extramarital relationships: The association between attitudes, behaviors, and gender. *Journal of Sex Research*, 29(3), 361-387.
- Gordon, K. C., Baucom, D. H., Snyder, D. K., Dixon, L. J., (2008). Couple therapy and the treatment of affairs, In A. S. Gurman (Eds), *Clinical handbook of couple therapy* (4th ed., pp. 429-458). New York: Guilford Press.

- Haynie, D. L., Silver, E., & Teasdale, B. (2006). Neighborhood Characteristics, Peer Networks, and Adolescent Violence. *Journal of Quantitative Criminology*, 22(2), 147-169.
- Jeanfreau, M. M., Jurich, A. P., Mong, M. D. (2014). Risk Factors Associated with Women's Marital Infidelity, *Contemporary Family Therapy*, 36(3), 327-332.
- Jennings, W. G. & Akers, R. L. (2011). Social learning theory, In C. D. Bryant (Eds), *The routledge handbook of deviant behavior*, (pp. 106-113), New York: Routledge.
- Khorramabadi, R., Sepehri Shamloo, Z., Salehi Fadardi, J., Bigdeli, I., (2019). Prediction of Extramarital Relationships Based on Executive Functions with the Mediatory Role of Marital Commitment, *practice in clinical psychology*, 7(2), 147-157.
- Kwena, Z., Email, A., Shisanya, E., BukusiJanet M., TuranShari L. D. (2017). Jaboya ("Sex for Fish"): A Qualitative Analysis of Contextual Risk Factors for Extramarital Partnerships in the Fishing Communities in Western Kenya. *Archives of Sexual Behavior*, 46(7), 1877-1890.
- Lilly, J. R., Cullen F. T., Ball, R. A. (2019). *criminological theory context and consequences (seventh ed)*, SAGE Publications, Inc.
- Malekasgar, S., Mazaaheri, M. A., Fata, L., Mootabi, F., Heidari, M. (2020). Relationship between Extramarital Behavior and HIV: The Systematic Review and a Meta-Analysis Protocol, *Iranian Journal of Health Psychology*, 3(2), 9-14.
- Maner, J. K., Gailliot, M. T., & Miller, S. L. (2009). The implicit cognition of relationship maintenance: Inattention to attractive alternatives. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(1), 174-179.
- Martins, A., Pereira, M., Andrade, R., Dattilio, F. M., Narciso, I., & Canavarro, M. C. (2015). Infidelity in Dating Relationships: Gender-Specific Correlates of Face-to-Face and Online Extradynamic Involvement. *Archives of Sexual Behavior*, 45(1), 193-205.
- Miller, H. V., Jennings, W. G., Alvarez-Rivera, Lorna L., Miller, J. M. (2008). Explaining Substance Use among Puerto Rican Adolescents: A Partial Test of Social Learning Theory. *Journal of Drug Issues*, 38(1), 261-284.
- Neubeck, G., & Schletzer, V. M. (1962). A Study of Extra-Marital Relationships. *Marriage and Family Living*, 24(3), 279-281
- Omarzu, J. (2012). Motivations and emotional consequences related to engaging in extramarital relationships. *Int J Sex Health*, 24(2), 154- 162.
- Rosaline, S., Kasaraneni, H. (2022). Surge in Extramarital Affairs During Work from Home: What We Know So far, *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 1-7.
- Scelza, B. A., Prall, S. P., (2023). Only Death Will Separate Us: The Role of Extramarital Partnerships among Himba Pastoralists, *Archives of Sexual Behavior*, 52(1), 1-9.
- Semsar-e Dehaji, N., Chale, S., Dehghani, S., Hedayati, F. S., Ebrahimi, M. (2020). The role of psychological factors and marital satisfaction in predicting of extramarital relations among married women in Yazd, *Journal of Advanced Pharmacy Education & Research*, 10(2), 92-95.
- Thompson, A. P. (1983). Extramarital sex: A review of the research literature. *The Journal of Sex Research*, 19(1), 1-22.
- Van Hooff, J. (2017). An everyday affair: deciphering the sociological significance of women's attitudes towards infidelity. *The Sociological Review*, 65(4), 850-864.
- Vanlandingham, M., Knodel, J., Saengtienchai, C., & Pramualratana, A. (1998). In the company of friends: Peer influence on Thai male extramarital sex. *Social Science & Medicine*, 47(12), 1993-2011.

- Warr, M. (2002). *Companions in crime: The social aspects of criminal conduct*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Whitty, M. T. (2003). Pushing the Wrong Buttons: Men's and Women's Attitudes toward Online and Offline Infidelity. *CyberPsychology & Behavior*, 6(6), 569-579.
- Winfree, L. T., Mays, G. L., & Vigil-Bäckström, T. (1994). Youth gangs and incarcerated delinquents: Exploring the ties between gang membership, delinquency, and social learning theory. *Justice Quarterly*, 11(2), 229-256.
- Wright, P. J. (2013). Internet Pornography Exposure and Women's Attitude Towards Extramarital Sex: An Exploratory Study. *Communication Studies*, 64(3), 315-336.
- Yasmin Jahan, A. S. C., Atiqur Rahman, S. M., Sajeda Chowdhury, Z. K., Ehsanul Huq, K. A. T. M., Md Moshir R. (2017). Factors involving extramarital affairs among married adults in Bangladesh, *Int J Community Med Public Health*, 4(5), 1379-1386.

